

Zdravotně
sociální fakulta
Faculty of Health
and Social Sciences

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Prevence kriminality v sociálně vyloučených lokalitách

Bakalářská práce

Studijní program:

SOCIÁLNÍ PRÁCE

Autor: Patrik Lexa

Vedoucí práce: doc. PhDr. Bc. Alena Hricová, Ph.D.

České Budějovice 2022

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci s názvem Prevence kriminality v sociálně vyloučených lokalitách jsem vypracoval samostatně pouze s použitím pramenů v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby bakalářské práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé bakalářské práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 10. 7. 2022

Poděkování

Tímto bych rád poděkoval paní doc. PhDr. Bc. Aleně Hricové, Ph.D. za její vstřícnost, ochotu, odborné vedení, užitečné rady a veškerý čas, který mi věnovala během zpracovávání této bakalářské práce. Dále bych chtěl poděkovat všem, kteří mi se zpracováním práce pomohli, a především děkuji všem informantům, kteří svými odbornými názory byli nápomocni při zpracování výzkumné části této práce.

Prevence kriminality v sociálně vyloučených lokalitách

Abstrakt

Bakalářská práce je zaměřena na téma prevence kriminality v sociálně vyloučených lokalitách na Českobudějovicku, přičemž jsou v rámci výzkumné části práce zkoumány možnosti výkonu prevence kriminality v sociálně vyloučených lokalitách.

V teoretické části práce jsou uvedeny jednotlivé formy, rozdělení, organizace a úrovně prevence kriminality. Dále jsou detailně popsány jednotlivé sektory na úrovni státní správy České republiky, které se přímo zabývají prevencí kriminality a rovněž vytvářejí plány a strategie jejího výkonu. V teoretické části jsou dále vymezeny sociálně vyloučené lokality jako celek, načež na toto téma navazují související pojmy jako rezidenční segregace či sociálně patologické jevy. V závěru teoretické části jsou uvedeny konkrétní sociálně vyloučené lokality na Českobudějovicku a současná opatření v souvislosti s prevencí kriminality.

Metodikou výzkumné části této bakalářské práce byla zvolena kvalitativní výzkumná strategie prováděna technikou rozhovoru podle návodu. Téma prevence kriminality v sociálně vyloučených lokalitách na Českobudějovicku bylo předem stanoveno, načež následně byly vypracovány otázky pro rozhovory. Otázky se lišily vzhledem ke dvěma hlavním skupinám informantů (policista-strážník, sociální pracovník). Cílem výzkumu bylo odpovědět na otázku, jaké jsou možnosti prevence kriminality v sociálně vyloučených lokalitách na Českobudějovicku.

Na základě provedeného výzkumu bylo identifikováno celkem 7 možností prevence kriminality v sociálně vyloučených lokalitách na Českobudějovicku. Jedná se o oblasti podpory rozvoje dětí a mladistvých; zvýšený výkon terénní sociální práce; motivační systém pro osoby žijící v sociálně vyloučených lokalitách; prevenci zaměřenou na potencionální oběti trestné činnosti; efektivnější spolupráce Policie České republiky, Městské policie a neziskových organizací; cílené sociální poradenství a o zvýšenou hlídkovou činnost ze strany Policie České republiky a Městské policie.

Tato práce by mohla být prospěšná zejména jako ukazatel stále nevyužitých možností výkonu prevence kriminality na Českobudějovicku, a to nejen v sociálně vyloučených lokalitách.

Klíčová slova

Prevence kriminality; sociálně vyloučené lokality; sociální vyloučení; kriminalita; sociální práce

Crime prevention in socially excluded locations

Abstract

The bachelor's thesis is focused on the topic of crime prevention in socially excluded localities in České Budějovice, while the possibilities of crime prevention in socially excluded localities are investigated.

In the theoretical part of the thesis, the basic terms of crime prevention are analyzed, individual forms, divisions, organizations and levels of crime prevention are presented here. Furthermore, the individual state sectors that directly deal with crime prevention and create plans and strategies for its implementation are described in detail. In the theoretical part, socially excluded localities as a whole are defined, followed by related concepts such as residential segregation or socially pathological phenomena. At the end of the theoretical part, specific socially excluded localities in České Budějovice and current measures in connection with crime prevention are presented.

The methodology of the research part of this bachelor's thesis was a qualitative research strategy carried out using the interview technique according to the instructions. The topic of crime prevention in socially excluded localities in České Budějovice was determined in advance, after which interview questions were developed. The questions differed with regard to the two main groups of informants (police officer, social worker). The goal of the research was to answer the question, what are the possibilities of crime prevention in socially excluded localities in České Budějovice.

On the basis of the research carried out, a total of 7 options for the prevention of crime in socially excluded localities in České Budějovice were identified, when it comes to the areas of supporting the development of children and young people, increased performance of field social work, a motivational system for people living in socially excluded localities, prevention focused on potential victims criminal activities, more effective cooperation between the Police of the Czech Republic, the Municipal Police and non-profit organizations, targeted social counseling and increased patrolling by the Police of the Czech Republic and the Municipal Police.

This work could be particularly beneficial as an indicator of the still unused possibilities of crime prevention in České Budějovice, and not only in socially excluded localities.

Key words

Crime prevention; socially excluded localities; social exclusion; criminality; social work

Obsah

Úvod	10
1 Teoretická východiska.....	11
1.1 Teorie prevence kriminality – klíčové pojmy	11
1.1.1 Kriminogenní faktory.....	12
1.1.2 Formy prevence kriminality	13
1.1.3 Rozdělení prevence kriminality	13
1.1.4 Organizace prevence kriminality v České republice.....	14
1.1.5 Republikový výbor pro prevenci kriminality	15
1.1.6 Odbor pro prevenci kriminality	15
1.1.7 Prevence kriminality v rámci sociálních služeb	15
1.1.8 Strategie prevence kriminality v České republice v letech 2022–2027	16
1.2 Sociálně vyloučené lokality	19
1.2.1 Vymezení sociálně vyloučených lokalit	19
1.2.2 Rezidenční segregace	20
1.2.3 Sociálně patologické jevy v sociálně vyloučených lokalitách	20
1.2.4 Strategie sociálního začleňování v České republice	21
1.2.5 Agentura pro sociální začleňování	22
1.2.6 Výčet sociálně vyloučených lokalit na Českobudějovicku.....	23
1.2.7 Prevence kriminality v sociálně vyloučených lokalitách na Českobudějovicku ..	27
1.2.8 Speciální opatření v rámci sociálně vyloučených lokalit na Českobudějovicku ..	30
2 Výzkumná část.....	32
2.1 Cíl práce a výzkumné otázky	32
3 Metodika.....	33
3.1 Metody a techniky sběru dat	33
3.2 Popis výzkumného souboru	33
3.3 Etika výzkumu	34
3.4 Harmonogram výzkumu.....	34
3.5 Analýza dat.....	34
4 Výsledky	36
5 Diskuse.....	50
6 Závěr.....	55
7 Seznam použitých zdrojů a literatury	56

8	Seznam obrázků.....	59
9	Seznam tabulek.....	60
10	Seznam zkratk.....	61

Úvod

Jako příslušník Policie České republiky, služebně zařazený na Obvodním oddělení policie České Budějovice, jsem nemusel nad výběrem tématu své bakalářské práce příliš dlouho přemýšlet. V rámci svého studia na Zdravotně sociální fakultě Jihočeské univerzity jsem vykonával praxi či dobrovolnickou činnost v nejrůznějších sociálních službách, přičemž jsem se v doprovodu sociálních pracovníků dostal přímo do sociálně vyloučených lokalit (dále jen „SVL“) a měl jsem možnost nahlédnout za oponu toho, jak opravdu žijí lidé v těchto oblastech. Tyto lokality mi jsou velmi dobře známé z pohledu policisty, avšak pohled sociálního pracovníka je velice odlišný.

Téma bakalářské práce jsem zvolil tak, abych propojil právě svůj profesní pohled na věc s oborem sociální práce a pokusil se zjistit, jaké jsou možnosti výkonu prevence kriminality na Českobudějovicku. Téma práce jsem nejprve konzultoval s policisty a následně i se sociálními pracovníky, přičemž jsem zjistil, že ačkoliv mají tyto složky v rámci prevence kriminality odlišné úkoly, cíl mají společný – zlepšení životní úrovně obyvatel SVL a s tím související snížení míry kriminality v těchto oblastech. Navzdory tomu toho navzájem o své práci příliš nevědí. Problematika SVL je dlouhodobý problém. Avšak ani za několik let, během nichž se v těchto lokalitách pohybují, jsem nezaznamenal žádné výrazné zlepšení.

Z výše uvedených důvodů jsem se rozhodl zpracovat tuto bakalářskou práci s teoretickou částí zaměřenou na strukturu a výkon prevence kriminality, a to jak na úrovni státní správy, tak na úrovni menších samosprávných celků, jako jsou kraje a obce (především Jihočeský kraj a město České Budějovice). Teoretická část se také zabývá teorií SVL a pojmy, které s nimi přímo souvisí.

Ve výzkumné části jsem se zabýval otázkou možností výkonu prevence kriminality, přičemž jsem informanty volil ze dvou skupin, a to ze skupiny policistů a sociálních pracovníků. Tyto skupiny pro mě byly logickým řešením, protože se přímo zapojují do aktivit prevence kriminality v SVL. Pro výzkum jsem se rozhodl využít kvalitativní metody rozhovoru, a to z toho důvodu, abych informantům poskytl co největší prostor pro jejich vyjádření k dané problematice.

1 Teoretická východiska

Obsahem kapitoly je teoretický vstup do problematiky prevence kriminality a sociálně vyloučených lokalit se specializací na klíčové pojmy s následnou návazností na výzkumnou část bakalářské práce.

1.1 *Teorie prevence kriminality – klíčové pojmy*

Kriminální či delikventní chování je důvodem vzniku pojmu prevence kriminality. Sociologických teorií kriminality bylo publikováno vícero. Francouzský sociolog Émile Durkheim přišel s tzv. teorií anomie, podle které zločin není zlem, ale normálním činitelem života, který je tím, co dodává pomocí trestu kolektivnímu vědomí jeho sílu, jež je nutná pro normální vývoj společnosti. Ve svém díle *Sebevražda* (1897) vysvětluje Durkheim delikventní či kriminální chování jedince jako stav vyvolaný rozpadem hodnotových a normativních systémů. Durkheim viděl cestu k řešení problému především ve společenských a právních reformách (Durkheim, 2002). Oproti tomu francouzský sociolog Gabriel Tarde razil teorii nápodoby a sugesce. Podle Tardeho se s rozvojem civilizace vliv nápodoby rozšiřuje, s tím roste i trestná činnost, a delikventní vzorce chování se pak přebírají jako móda (Tarde, 2009). Další z mnoha teorií je teorie deliktálních skupin amerického kriminalisty Alberta K. Cohena. Tato teorie zahrnuje prvky učení se v procesu socializace. Dochází tak k procesu identifikace s určitými skupinami. Kriminalita je zde chápána jako konflikt chování příslušníků různých skupin, které proti sobě bojují (Cohen, 1970). Kriminalita je tedy z pohledu sociologie velkým tématem už po několik století. V dnešní moderní společnosti se s vývojem doby vyvíjí kriminalita i obory k ní příbuzné. S rozvojem trestné činnosti se rozvíjí i právní rámec jednotlivých zemí včetně České republiky. Jednotlivé normy, právní i společenské, se neustále rozšiřují v souvislosti s technologickým rozmachem a mentalita obyvatelstva se neustále mění. Česká republika má v rámci boje s kriminalitou poměrně široký právní rámec a rovněž množství státních složek, které se touto problematikou přímo zabývají a snaží se reflektovat současné trendy i trvalé projevy kriminality.

Prevence kriminality úzce souvisí s trestní politikou státu. Igor³ M. Matskevich (2021) ve své publikaci *Discrepancy between the Theory and Practice of Crime Prevention* uvádí, že nejdůležitějším prvkem v systému prevence by měla být veřejnost a její rozvoj právního vědomí. V České republice se preventivní politikou primárně zabývají orgány činné v trestním řízení, jako je Policie České republiky, státní zastupitelství a soudy.

V rovině sekundární vykonávají činnosti v rámci této prevence subjekty jako orgány veřejné správy, sdružení občanů, ale i občané jako jednotlivci. Jedná se především o uskupení nerepresivních opatření. Hlavním účelem výkonu prevence kriminality je předcházet společensky škodlivým jevům a potlačovat vznik kriminogenních příležitostí. Ve vztahu k veřejnosti je hlavním účelem prevence kriminality eliminace obav obyvatel a zaměření se na pomoc obětem trestných činů. Prevence kriminality se rovněž zaměřuje na výskyt sociálně patologických jevů, které by následně mohly směřovat k navýšení kriminálního jednání v dané oblasti (Svatoš, 2010).

Pojem kriminalita lze definovat jako „*souhrn páchání trestných činů a přestupků na určitém území za určité časové období.*“ (Svatoš, 2010). Výčet jednotlivých protiprávních jednání, tedy jejich skutkových podstat, je uveden v legislativě. Především se jedná o zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník nebo zákon č. 251/2016 Sb., o některých přestupcích.

Dalším pojmem, který úzce souvisí s kriminalitou, je kriminologie. Kriminologie je vědní obor zabývající se kriminalitou, který zkoumá jednotlivá odvětví, jež tento pojem zahrnuje. Vzhledem ke skutečnosti, že se tento vědní obor zabývá i pachateli trestných činů a jejich oběťmi, čerpá z oborů, jakými jsou například psychologie, kriminalistika, pedagogika nebo sociologie. Jedním z odvětví kriminologie je viktimologie, která se zabývá právě oběťmi trestných činů. Mezi primární oblast zkoumání v tomto odvětví patří typologie obětí a určení předpokladů jedince stát se obětí trestného činu. Proces, při kterém se jedinec stává obětí trestného činu, se nazývá viktimizace (Novotný a Zapletal, 2008).

1.1.1 Kriminogenní faktory

Objekt prevence kriminality je zájem, kterým je ohrožena některá z norem, ať už se jedná o normu společenskou či normu zákonnou. Objektem prevence kriminality jsou faktory, které přímo souvisí s kriminalitou, proto se nazývají kriminogenní. Tyto faktory zahrnují např. sociální prostředí, příčiny a podmínky kriminality, potenciaální či skutečné pachatele trestné činnosti a potenciaální či skutečné oběti trestných činů (Matoušek, 2003).

1.1.2 Formy prevence kriminality

Formy prevence kriminality lze rozdělit na tři hlavní části:

Sociální prevence je součástí sociální politiky státu a pracuje s pojmy jako socializace a integrace. Primárně je zaměřena na aktivity vedoucí ke změně v oblasti sociálního vyloučení, a to z nejrůznějších důvodů. Může se jednat o důvody ekonomické, rasové či sociální. Sociální prevence se zaměřuje na odstranění bariér ve společnosti, načež výsledkem je snížení patologického chování a snížení kriminality (Matoušek, 2003). Obecná sociální opatření prevence kriminality jako komplex perspektivních sociálně-ekonomických a kulturně-výchovných opatření směřují ke snižování sociálních rozporů ve všech sférách veřejného života. Tato opatření by měla patřit k rozumné ekonomicko-organizační, kulturní a vzdělávací činnosti státních orgánů, podniků, institucí, firem a veřejných organizací (Lefterov, 2019).

Situační prevence využívá především režimová a technická opatření. Základní myšlenkou situační prevence je tvrzení, že se určité formy kriminality projevují v určité době a na určitých místech. Díky definici hrozby a díky určení její příčiny je zvoleno adekvátní opatření vedoucí k minimalizaci kriminogenních podmínek. Důležitým faktorem pro úspěšnost této metody prevence je její výkon v rámci nejbližší instituce, a to především na úrovni měst a okresů. Tímto je výrazně sníženo nebezpečí volby neúčinného řešení (Analýza kriminality, 2010).

Prevence se zaměřením na oběti trestné činnosti funguje na principu pocitu bezpečí a psychické odolnosti potenciačních nebo reálných obětí trestné činnosti. Preventivní činnost v této oblasti zahrnuje právní poradenství, psychologickou pomoc nebo propagaci technických možností ochrany. Výkon prevence se odvíjí od míry ohrožení kriminálních jednání v České republice a okolí (Prevence kriminality republiky, 2021).

1.1.3 Rozdělení prevence kriminality

Primární prevence je první a základní úroveň preventivních aktivit. Zaměřuje se zpravidla na nejširší veřejnost a jejím hlavním úkolem je vzdělávání a osvěta. Tento typ prevence může být zaměřen jak na nespécifikovanou část společnosti, tzv. nespécifická prevence, tak na konkrétní skupinu obyvatel, tzv. spécifická prevence (Matoušek, 2003). Mezi aktivity primární prevence se řadí výchovné, volnočasové nebo poradenské aktivity.

Specifickým a primárním cílem je skupina dětí a mládeže. Hlavním objektem je rodina, školy, občanská společenství či občanská sdružení (Analýza kriminality, 2010).

Sekundární prevence neboli prevence indikovaná (Matoušek, 2003) je již zaměřena na určitou skupinu, a to na jedince se zvýšenou pravděpodobností, že se stanou pachateli či oběťmi trestné činnosti. Jedná se o osoby ohrožené sociálně patologickými jevy, jako jsou drogové nebo alkoholové závislosti, záškoláctví, gamblerství či dlouhodobá nezaměstnanost. Výkon na této úrovni prevence je specifický a probíhá v místech, kde je vysoký výskyt takových jedinců, jako jsou léčebny, SVL a úřady práce. Výsledkem by měla být socializace těchto osob a omezení působení sociálně škodlivých jevů v jejich okolí (Analýza kriminality, 2010).

Terciální prevence je zaměřena na resocializaci osob kriminálně narušených. Jinými slovy se jedná o druh prevence, který se provádí u osob, u kterých již k sociálnímu selhání došlo. Hlavním cílem je rekonstrukce nefunkčního sociálního prostředí. Aktivita v rámci terciální prevence představuje rekvalifikace, sociální a rodinné poradenství či hledání bydlení (Matoušek, 2003).

1.1.4 Organizace prevence kriminality v České republice

V České republice je prevence kriminality organizována na třech úrovních:

Na meziresortní úrovni – Prevence je iniciována ze strany státu v rámci sociální politiky a kriminality. Koordinace činností spadá do působnosti Republikového výboru pro prevenci kriminality (Republikový výbor pro prevenci kriminality, 2021).

Na resortní úrovni – Vychází z věcné působnosti ministerstev. Na základě konkrétního jednání je zvoleno ministerstvo, do jehož působnosti toto jednání spadá, a to následně na problém reaguje tvorbou příslušné legislativy (Zapletal, 2008).

Na místní úrovni – Nejúčinnější programy v rámci prevence vznikají na této úrovni, a to z důvodu blízkého náhledu na problematiku. Samy obce, orgány veřejné správy, místní organizace a místní policie si koordinují kroky k nápravě škodlivého stavu (Prevence kriminality republiky, 2021).

1.1.5 Republikový výbor pro prevenci kriminality

Republikový výbor pro prevenci kriminality (dále jen „republikový výbor“) je meziresortní, koordinační a metodický orgán zřízený při Ministerstvu vnitra České republiky a řídí se Statutem a jednacím řádem schváleným vládou České republiky (Usnesení vlády č. 617/1993 Sb.). Hlavním předmětem činnosti republikového výboru je vytvářet a metodicky řídit koncepci prevence kriminality v souladu s preventivní politikou státu na meziresortní úrovni. Nejdůležitějším výstupem výboru je předložení Strategie prevence kriminality. Dalším úkolem výboru je posuzování a schvalování jednotlivých dotací v rámci prevence kriminality pro územně samosprávné celky. Republikový výbor má celkem 26 členů, mezi nimiž jsou například zástupci z řad Policie České republiky, Ministerstva práce a sociálních věcí, Ministerstva obrany, Ministerstva spravedlnosti, Ministerstva vnitra, Asociace krajů České republiky, Institut pro kriminologii a sociální prevenci a další subjekty, kterých se výkon prevence kriminality přímo dotýká (Republikový výbor pro prevenci kriminality, 2021).

1.1.6 Odbor pro prevenci kriminality

Odbor pro prevenci kriminality (dále jen „odbor“) zajišťuje činnost Republikového výboru pro prevenci kriminality. Tento odbor je součástí sekce vnitřní bezpečnosti a policejního vzdělávání Ministerstva vnitra. Primárním úkolem odboru je koordinace politiky prevence kriminality, a to především na vládní a resortní úrovni. Dalším úkolem je poskytování dotací subjektům, které vykonávají činnost v rámci prevence, jako jsou neziskové organizace nebo resortní subjekty. Konkrétními body, na které je odbor zaměřen, jsou například boj proti obchodování s lidmi, koordinace pátrání po pohřešovaných osobách, bezpečnost a prevence kriminality v SVL nebo práce Policie České republiky ve vztahu k menšinám (Odbor prevence kriminality, 2018).

1.1.7 Prevence kriminality v rámci sociálních služeb

Jedním ze způsobů snížení projevů kriminality je snaha zachytit toto jednání již v zárodku, tedy působit na vývoj jednotlivce takovým způsobem, že dojde k minimalizaci jeho předpokladů k páčání trestné činnosti. Jako nástroj pro tuto činnost slouží sociální prevence. Sociální prevence zahrnuje činnosti ovlivňující proces socializace, sociální integrace a aktivity zaměřené na změnu a omezení nepříznivých společenských a ekonomických podmínek, které jsou považovány za hlavní příčiny páčání trestné

činnosti. Služby sociální prevence napomáhají zabraňovat zvyšování počtu osob sociálně vyloučených. Cílem těchto služeb je napomáhat osobám k překonání jejich nepříznivé životní situace a ke zlepšení životních podmínek. Prevence kriminality, která je realizována sociálními službami, velice úzce souvisí s prevencí sociálně patologických jevů, jako je záškoláctví, závislost na omamných a psychotropních látkách (dále jen „OPL“), šikana, domácí násilí či krádeže (Prevence kriminality v rámci sociálních služeb, 2022).

Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež (dále jen „NZDM“) patří mezi sociální služby dle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. Cílovou skupinou tohoto zařízení je především neorganizovaná mládež žijící v SVL, na velkých sídlištích či v jiných rizikových oblastech. Jde zejména o oblasti s minimálním sociálním (volnočasovým) využitím pro děti a mládež. Tato zařízení jsou snadno dostupná, bezplatná a anonymní (Akční plán R-plánu sociálních služeb České Budějovice 2019–2021, 2019).

Sociální rehabilitace jsou jako součást sociální prevence poskytované formou terénních a ambulantních služeb nebo formou pobytových služeb, přičemž je tato aktivita zaměřena na činnosti směřující k samostatnosti, soběstačnosti a nezávislosti jedince. Jedním z cílů sociální rehabilitace je příprava na samostatný život a prevence sociálního vyloučení například osob se zdravotním postižením a dále také zvýšení rozsahu kompetencí pro lepší uplatnění na trhu práce (Prevence kriminality v rámci sociálních služeb, 2022).

Terénní služby jsou zaměřeny na jedince, kteří vedou způsob života, jenž lze označit jako rizikový, či jsou takovýmto způsobem života ohroženi. Služba je určena především pro osoby bez domova, uživatele OPL či pro osoby žijící v SVL (Strategie sociálního začleňování 2021–2030, 2021).

1.1.8 Strategie prevence kriminality v České republice v letech 2022–2027

Strategie prevence kriminality pro roky 2022–2027 navazuje především na předchozí období a vychází ze zkušeností získaných ve všech obdobích předchozích. Novými prvky, se kterými je nutné počítat do budoucna, je pandemie nemoci Covid-19 a raketově se rozvíjející kybernetická kriminalita. Základní struktura prevence kriminality v České republice se však příliš nezměnila (Strategie prevence kriminality v České republice na léta 2022–2027, 2021). Základní cíle strategie prevence představuje:

- podpora a rozvoj systému prevence kriminality v ČR,
- pomoc obětem trestných činů a jejich podpora,
- práce s pachateli trestné činnosti, prevence recidivy,
- komplexní koordinovaný přístup k bezpečnosti v rizikových lokalitách,
- situační prevence kriminality a nové přístupy,
- rozšíření přístupů ke kriminalitě páchané dětmi a na dětech,
- prevence kybernetické kriminality.

Tyto strategické cíle vycházejí z prioritních oblastí schválených Republikovým výborem pro prevenci kriminality (Strategie prevence kriminality v České republice na léta 2022–2027, 2021).

Agentura pro sociální začleňování Ministerstva pro místní rozvoj vyvinula jednotný nástroj, který v sobě zahrnuje klíčové ukazatele z různých oblastí sociálního vyloučení a umožňuje tedy v celorepublikovém rozsahu míru zatížení sociálním vyloučením posoudit – index sociálního vyloučení. Podle tohoto indexu se v roce 2020 v nejzatíženějším pásmu nacházelo 208 obcí, střední pásmo zatížení tvořilo 271 obcí. Celkově hodnota indexu sociálního vyloučení za rok 2020 oproti roku 2019 stoupla. V meziročním srovnání došlo v České republice ke zvýšení rozsahu sociálního vyloučení. Konkrétně řečeno, v nejzatíženějším pásmu přibylo 34 obcí, v druhém nejzatíženějším pásmu bylo o 45 obcí více (Agentura pro sociální začleňování, 2022). Lidé žijící v takových lokalitách v naprosté většině musí čelit nikoli jednotlivým problémům, ale rovnou celému komplexu problémů a je velmi složité se vlastními silami z tohoto prostředí vymanit. Nemožnost či absence víry na lepší život a neexistence náhradních legálních způsobů k zajištění obživy pro sebe i svou rodinu pak představuje zvýšené riziko, že tyto osoby si potřebné zdroje začnou obstarávat nelegální cestou. Důležité je zmínit, že osoby žijící v sociálně vyloučených lokalitách se ale také samy často stávají oběťmi trestné činnosti. V řadě případů se jedná o trestnou činnost organizovaného charakteru jako je např. lichva, vydírání nebo obchod s lidmi. Pachateli této organizované trestné činnosti však nezřídka bývají lidé žijící ve vyloučené lokalitě či z nich pocházející. Takové prostředí se vyznačuje rovněž vyšším rizikem vzniku radikálních až extremistických nálad, rasismu, xenofobie a s tím spojených verbálních či dokonce

fyzických útoků, demonstrací, nepokojů apod. Vzhledem ke komplexnosti a hloubce problémů je třeba i k prevenci kriminality přistupovat nikoli pouze s ohledem na viditelné projevy kriminality, ale také s ohledem na komplexní přístup k řešení příčin těchto problémů a podmínek, ve kterých zde lidé žijí (Strategie prevence kriminality v České republice na léta 2022–2027, 2021).

Ke zmírnění sociálního napětí a zvýšení pocitu bezpečí obyvatel žijících v SVL přispívá realizace projektů na podporu koordinovaného přístupu k SVL a spolupráce Agentury sociálního začleňování Ministerstva pro místní rozvoj s obcemi v lokálních partnerstvích. Koordinovaný přístup umožňuje nalézat a implementovat řešení pro zmírňování sociálního vyloučení v oblastech bydlení, dluhové problematiky, bezpečnosti, zaměstnanosti, přístupu ke službám a zdraví. Cílem Ministerstva práce a sociálních věcí je upevňovat pozice sociálního pracovníka a sociálního kurátora při prevenci kriminality v rizikových oblastech a SVL včetně ukotvení pozice a činností sociálních pracovníků ve veřejné správě (Agentura pro sociální začleňování, 2022). Ministerstvo vnitra realizuje projekty zaměřené na prevenci ve spolupráci s dalšími partnery, jako jsou samosprávy obcí, obecní policie, Policie České republiky, neziskový sektor či dobrovolníci. Velký důraz je také kladen na aktivní zapojení samotných obyvatel SVL. V tomto duchu jsou pak realizovány celé řady aktivit a programů, jejichž cílem je zlepšovat veřejný pořádek a bezpečnost, zejména nerepresivními prostředky a eliminací kriminálně a sociálně rizikových jevů v lokalitě. Jde o kombinaci osvědčených a úspěšných preventivních opatření, jako jsou Asistenti prevence kriminality, Domovník (preventista), Romský mentor (sociální pracovník pomáhající vykonat soudem uložený alternativní trest obecně prospěšných prací a působit proti jeho přeměně v trest odnětí svobody), vzdělávání strážníků obecních policií a pracovníků samosprávy a státní správy působících v SVL, projekty sociální prevence, podpora smysluplného využití volného času dětmi a mládeží, posilování finanční gramotnosti či prvky situační prevence (Strategie prevence kriminality v České republice na léta 2022–2027, 2021).

I přes masivní podporu z několika zdrojů koordinovaných cestou Ministerstva vnitra (dotace Ministerstva vnitra České republiky, fondy Evropské unie, program Generálního ředitelství Úřadu práce) bohužel dostupné finanční prostředky nestačí pokrýt reálnou poptávku a potřebu po asistentech prevence kriminality. Je zde tak urgentní potřeba navýšení financování tohoto projektu (Agentura pro sociální začleňování, 2022).

1.2 Sociálně vyloučené lokality

Matoušek (2003) označuje sociální vyloučení jako „*nedostatečnou účast jednotlivce, skupiny nebo místního společenství na životě celé společnosti, resp. nedostatečný přístup ke společenským institucím zajišťujícím vzdělání, zdraví, ochranu a základní blahobyť.*“ Z historického hlediska bylo sociální vyloučení chápáno jako trest, při němž byli určití nepřizpůsobiví jedinci vykazováni ze společnosti a byli tím pádem nuceni žít v horších podmínkách než ostatní. Jednalo se tedy o vědomý proces. V dnešní době se jedná spíše o společenský problém, který vyžaduje řešení ze strany veřejné politiky.

1.2.1 Vymezení sociálně vyloučených lokalit

V roce 2015 byla ve spolupráci společnosti GAC s.r.o. a Ministerstva práce a sociálních věcí České republiky vypracována Analýza sociálně vyloučených lokalit v České republice, kde je uvedeno, že za sociálně vyloučenou považujeme takovou lokalitu, v níž dochází ke koncentraci více než 20 osob žijících v nevyhovujících podmínkách (indikováno počtem příjemců příspěvku na živobytí), které fyzicky či symbolicky obývají ohraničený prostor (Čada, 2015).

Hlavním konceptem sociálního vyloučení je znevýhodnění určité části obyvatelstva oproti ostatním. Nejedná se však pouze o znevýhodnění materiální, nýbrž i ekonomické, při kterém jde především o nedostatek finančních zdrojů v souvislosti s nedostupností zaměstnání, s čímž souvisí i nedostatečný příjem. Kromě ekonomického a materiálního vyloučení s tímto přímo souvisí sociální vyloučení kulturní, sociální a politické. Lidé žijící v sociálně vyloučených oblastech mají negativní přístup ke vzdělání a také nedostatečné společenské vazby, což je příčinou velice malé participace těchto obyvatel na veřejném dění (Kolektiv Brizolit a Toušek, 2019). Obavy z rozdělení společnosti na nejruznější vrstvy patří mezi základní problémy moderní společnosti. Postupem času se mění povaha těchto vrstev a dle aktuálního dění se mění ústřední body sociálního vyloučení. V jednu chvíli se společnost dělí dle etnicity, na bohaté a chudé, kdy se tímto vytrácí střední vrstva obyvatelstva, nebo také na mladé a staré. Skupiny se mění, avšak problém je totožný. Zmiňovaným problémem je sociální exkluze určité části obyvatelstva (Mátel, 2019).

Pojmem, který se sociální exkluzí úzce souvisí, je **socializace**. Ta bývá označována jako proces rozvoje společensky podmíněných zkušeností a odehrává se v rámci interakce

s lidmi. Se socializací souvisí termín **sociální fungování**. Tento termín označuje interakce, které probíhají mezi lidmi a požadavky na prostředí. Sociální fungování pracuje s tezí, že lidé a prostředí jsou v neustálé interakci, během níž klade prostředí na člověka určité požadavky, na které je člověk dále nucen reagovat (Mátel, 2019). V takové situaci si někteří lidé dokáží s těmito požadavky svého prostředí poradit lépe a někteří hůře. Postoj k řešení tohoto problému pak může být dán schopnostmi daného jedince v korelaci s jeho vzděláním nebo například výchovou. Američtí profesori Bradford W. Sheafor a Charles R. Horejsi (2012) ve své publikaci *Techniques and guidelines for social work practise* uvedli, že sociální práce je profese, která se zabývá pomocí lidem v rámci sociálního prostředí tak, aby došlo ke zlepšení jejich sociálního fungování na maximální úroveň. Zároveň, pokud je to nutné, přispívá v rámci možností i ke změně tohoto prostředí. V souladu s tím, co bylo řečeno, lze tvrdit, že kvalitní výkon sociální práce přispívá ke zlepšení kvality života jedince. Prostor, ve kterém jedinec žije, tedy jednoznačně ovlivňuje jeho smýšlení, které následně ovlivňuje i jeho chování.

1.2.2 Rezidenční segregace

SVL jsou spojovány se sociálním úpadkem, nepořádkem, kriminalitou a pocitem ohrožení. Sociální vyloučení nepřizpůsobivých osob za hranice společnosti může být však daleko větším problémem, než se může zdát. Lidé žijící v SVL mají horší přístup k občanské, komerční a volnočasové infrastruktuře a je tak nutností vynakládat větší prostředky pro uspokojení jejich základních potřeb. Obyvatelé se tak ocitají ve velmi složité situaci, během které dochází k chátrání budov a stigmatizaci ze strany místního obyvatelstva. V roce 2014 bylo na území České republiky evidováno celkem 606 SVL. Vznik SVL v České republice úzce souvisel s přechodem na tržní hospodářství po pádu komunistického režimu po roce 1989. Následná restituce a privatizace se v souvislosti s předlužením zasloužily o nedostupnost bydlení pro znevýhodněné skupiny obyvatel (Kolektiv Brizolit a Toušek, 2019).

1.2.3 Sociálně patologické jevy v sociálně vyloučených lokalitách

Mezi nejčastěji se vyskytující sociálně patologické jevy v SVL patří především kriminalita, nezaměstnanost, zadluženost (exekuce), gambling, alkoholismus a užívání návykových látek (Strategie prevence kriminality v České republice na léta 2022–2027, 2021). U každé SVL je nezbytné před provedenou intervencí stanovit konkrétní problémy dané oblasti a na základě této analýzy zvolit adekvátní přístup sociální práce. Dále je

nezbytné vytvořit adekvátní podmínky sociálním pracovníkům a vyvarovat se zbytečné byrokratické či politické zátěži při výkonu jejich povolání. Životní úroveň v sociálně vyloučených lokalitách se snižuje přímo úměrně s územní a prostorovou segregací od ostatních obyvatel. V takto odříznutých lokalitách vznikají vlastní pravidla, která jsou pro běžnou společnost nepřijatelná. Vznikají vlastní soudy a zvyklosti. Tento stav se postupem času stává normálem a je velice těžké ho narušit. Výše uvedené sociálně patologické jevy mohou být jistým ukazatelem vývoje situace v konkrétní lokalitě. V případě, že dojde ke zvyšování výskytu těchto jevů, je na místě zásah orgánů veřejné moci (Strategie sociálního začleňování 2014–2020, 2014).

1.2.4 Strategie sociálního začleňování v České republice

Sociální vyloučení je problémem celé společnosti, z tohoto důvodu vydává Ministerstvo práce a sociálních věcí dokument s názvem Strategie sociálního začleňování. Účelem této strategie je přispět k plnění národního cíle redukce chudoby a sociálního vyloučení, ke kterému se Česká republika zavázala v rámci evropského cíle v této oblasti strategie Evropa 2020 (Strategie sociálního začleňování 2014–2020, 2014). V právním řádu České republiky, konkrétně v § 3 odst. 1 písm. e) zák. č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, je sociální začleňování definováno jako proces, který zajišťuje, že osoby sociálně vyloučené nebo sociálním vyloučením ohrožené dosáhnou příležitostí a možností, které jim pomohou plně se zapojit do ekonomického, sociálního i kulturního života společnosti a žít způsobem, který je ve společnosti považován za běžný. K obecným cílům sociálního začleňování tak patří například zajištění účasti v zaměstnání; zajištění rovného přístupu ke všem zdrojům, právům, zboží a službám; prevence rizika sociálního vyloučení; pomoc nejvíce zranitelným nebo mobilizace všech relevantních aktérů. Pro současné období je již aktuální Strategie sociálního začleňování na roky 2021–2030, která koreluje s Akčním plánem vydaným na období od 2021–2023. Akční plán je konkrétnější, jsou v něm uvedeny určité body pro plnění jednotlivých stanovených cílů. Akční plán 2021–2023 vychází ze Strategie sociálního začleňování 2021–2030 a jeho cílem je zajistit problémům sociálního vyloučení náležitou pozornost a přispět k jejich řešení. Akční plán stanovuje rámec, v němž se bude nadále politika boje proti chudobě a sociálnímu vyloučení ve stanovených letech pohybovat (Akční plán 2021–2023, 2021).

Oblasti, které jsou zahrnuty jak v Akčním plánu, tak i ve Strategii sociálního začleňování a které sociální začleňování podporují, jsou:

- prevence zadlužování a pomoc s problémem předlužení,
- zaměstnání a jeho udržení,
- sociální služby,
- podpora rodiny,
- přístup ke vzdělání,
- přístup k bydlení,
- přístup ke zdravotní péči,
- zajištění důstojných životních podmínek,
- zajištění bezpečnosti a veřejného pořádku,
- prevence a ochrana před návykovými látkami a závislostním chováním.

Na základě těchto závazných dokumentů, které jsou sepsány v souladu se závazky České republiky vůči Evropské unii, dochází k jejich implementaci do sociálních programů jednotlivých obcí s rozšířenou působností (dále jen „ORP“). Na dodržování a výkonu činností v souvislosti s výše uvedenými body se podílí celá řada institucí, jako jsou ministerstva, obce, další orgány státní a veřejné správy, Policie České republiky nebo nestátní neziskové organizace (Strategie sociálního začleňování 2021–2030, 2021).

1.2.5 Agentura pro sociální začleňování

Agentura pro sociální začleňování (dále jen „agentura“) je nástrojem Vlády České republiky k zajištění podpory sociálního začleňování. Jedná se o složku Ministerstva pro místní rozvoj. Jako hlavní činnost lze uvést propojení mezi menšími samosprávnými celky na komunální úrovni směrem k vyšším složkám státní správy, jako jsou jednotlivá ministerstva. Agentura se dále podílí na formování státní politiky sociálního začleňování a její koordinaci. Agentura spolupracuje s obcemi, neziskovými organizacemi, školami, zaměstnavateli, policií, ale i s veřejností. Metodická a koordinovaná spolupráce těchto složek je nezbytná pro výkon prevence a pro úspěšné vyřešení stavu v určité sociálně vyloučené lokalitě. Agentura dále provádí průzkumy v SVL nebo v lokalitách sociálním

vyločením ohrožených a následně navrhuje postupy a řešení ke zlepšení stavu v těchto oblastech (Agentura pro sociální začleňování, 2022).

1.2.6 Výčet sociálně vyloučených lokalit na Českobudějovicku

Okres České Budějovice se neřadí mezi oblasti s velkým počtem sociálně exkludovaných lokalit, ovšem navzdory této skutečnosti jsou některé lokality veřejností vnímány jako méně bezpečné a pro bydlení neatraktivní. V roce 2014 byl Mgr. Hanou Augustinovou a Ing. Petrem Vačkářem proveden výzkum s názvem *Monitoring lokalit ohrožených sociálním vyloučením v Jihočeském kraji*. Zadavatelem výzkumu byl pak Krajský úřad Jihočeského kraje – odbor sociálních věcí. Z uvedeného výzkumu vyplynulo 6 sociálním vyloučením ohrožených lokalit (Augustinová a Vačkář, 2014). Pro rok 2022 je již počet vyloučených lokalit nebo lokalit sociálním vyloučením ohrožených vyšší. V ORP České Budějovice se nachází konkrétně 9 takových lokalit s vymezeným počtem 700–800 obyvatel (Analýza sociálně exkludovaných lokalit na Českobudějovicku pro rok 2021, 2020).

Lokalita Sídliště Máj, České Budějovice

Jedná se o nejhustěji obydlené sídliště v Českých Budějovicích. Mezi obyvateli města se jedná o oblast s pověstí tzv. romského sídliště. Podle hrubého odhadu zde žije 850 osob romského původu. Jako nejproblematičtější část sídliště se jeví ulice V. Volfa (Augustinová a Vačkář, 2014). Město České Budějovice provedlo několik opatření ke zlepšení životní úrovně obyvatel. V roce 2014 zde bylo otevřeno Komunitní centrum, které poskytuje zázemí pro všechny věkové kategorie občanů. Centrum je zaměřeno především na poradenskou činnost, ale nalezneme zde i služby k volnočasovému vyžití a také služby vzdělávacího charakteru (Salesiánské středisko mládeže České Budějovice, 2022).

Další poradenské centrum bylo zřízeno v roce 2013 přímo v ulici V. Volfa, kde jsou občanům poskytovány služby především v sociální oblasti. V oblasti kriminality zde nastal velký zlom zřízením Asistentů prevence kriminality (dále jen „asistenti“), kteří úzce spolupracují s Městskou policií České Budějovice. Jako asistenti pracují především Romové, kteří mají silnou vazbu na zdejší romskou populaci. Výsledkem těchto služeb je snížení přestupkového jednání v této lokalitě (Augustinová a Vačkář, 2014).

Sídliště Máj svým zevnějškem nepřipomíná typickou lokalitu ohroženou sociálním vyloučením. Toto sídliště tvoří především panelové domy, přičemž se ve většině případů jedná o domy zrekonstruované a nově zateplené. Vnitřní společné prostory těchto domů nevypadají o nic hůře než domy v jiných lokalitách, které se za sociálně vyloučené nepovažují. Vlastníkem těchto panelových domů je ve většině případů město České Budějovice nebo společenství vlastníků. Největším problémem v této lokalitě je dlouhodobě vysoká nezaměstnanost a ekonomická nestabilita v souvislosti s exekucemi. Tento problém bývá spojován s užíváním omamných a psychotropních látek, a to převážně obyvateli romského etnika (Akční plán R-plánu sociálních služeb České Budějovice 2019–2021, 2019).

Lokalita Okružní ulice, České Budějovice

Tato lokalita ohrožena sociálním vyloučením představuje v konečném důsledku pouze jednu budovu. Jedná se o bývalou ubytovnu pro neplatiče. V průběhu let se do této budovy sestěhovaly problémové osoby, a to především z ekonomických důvodů, protože si nemohly dovolit vlastní bydlení či bydlení v centru města. Kapacita ubytovny čítá 120 osob a bývá naplněna zhruba ze dvou třetin, přičemž téměř polovinu obyvatel tvoří děti do 15 let. Ubytovna byla v roce 2014 zrekonstruována, avšak v současné době je již výrazná část prostor a vybavení ubytovny opět poškozena. Vybavení domu je nevhodné pro dlouhodobé bydlení, avšak i navzdory tomu jsou zde ubytováni především dlouhodobí nájemníci. Drtivá většina obyvatel domu jsou Romové (Augustinová a Vačkář, 2014).

Ubytovna je odříznuta od běžného obyvatelstva, nachází se na okraji města a v jejím okolí jsou situovány pouze průmyslové haly a výrobní závody. Vlastníkem nemovitosti je Správa domů České Budějovice. V místě je dostupná Městská hromadná doprava, která je ovšem určena především pro pracovníky výrobních závodů v této oblasti a není tedy příliš frekventovaná (Charvát et al., 2020).

Pro tuto lokalitu je charakteristická nadprůměrná nezaměstnanost, která v kombinaci s vyskytujícími se exekucemi představuje nepříznivou ekonomickou situaci obyvatel. Lokalita vykazuje známky sociálně patologických jevů, jako je gamblerství, drogy, majetková trestná činnost, lichva nebo i prostituce (Analýza sociálně exkludovaných lokalit na Českobudějovicku pro rok 2021, 2020). Výjezdy Policie České republiky

nejdou ničím vzácné, velice často dochází k interním konfliktům mezi obyvateli ubytovny.

Lokalita ulice Rudolfovská, České Budějovice – komerční ubytovna

Ubytovna se nachází v průmyslové části města. Nalezneme zde velký počet obyvatel romského etnika a dalších sociálně slabých obyvatel. Standard bydlení je v této lokalitě velice nízký. Ubytovna není zrekonstruována a úklid prostor zde probíhá pouze sporadicky (Charvát et al., 2020). Obyvatelé se vyznačují zejména vysokou nezaměstnaností a závislostí na sociálních dávkách. V tomto případě je již velice nízká šance na zlepšení kvality života, lidé vykazují známky rezignace. Drobná kriminalita, prostituce nebo lichva nejsou neobvyklé jevy. Na ubytovně je vysoká fluktuace obyvatel (Analýza sociálně exkludovaných lokalit na Českobudějovicku pro rok 2021, 2020).

Lokalita Novohradská ulice, České Budějovice

V ulici Novohradská v Českých Budějovicích se nachází hned několik budov, které se považují za ohrožené sociálním vyloučením. První z nich je ubytovna odříznutá od hlavního tahu na ulici Novohradská, která je situována oproti areálu společnosti Českých drah. V okolí této ubytovny je nízká občanská vybavenost a vzhledem k umístění mají obyvatelé ubytovny i omezený sociální kontakt s vnějším prostředím. Většinu obyvatel tvoří osoby romského etnika a osoby povětšinou ukrajinské národnosti, které zde žijí jen přechodně (Augustinová a Vačkář, 2014). Vnitřní prostory ubytovny jsou z velké části poškozeny a znečištěny. Většina obyvatel ubytovny je nezaměstnaná a je tedy kompletně závislá na pomoci státu v podobě sociálních dávek. Ekonomická závislost na státu, exekuce a majetková trestná činnost jsou největšími problémy v této lokalitě. Dále osoby zde žijící bývají závislé na OPL různého druhu, což má za následek konflikty v místních rodinách. Rovněž ve velké míře dochází ke krádežím mezi jedinci, kteří sdílí společnou bytovou jednotku (Analýza sociálně exkludovaných lokalit na Českobudějovicku pro rok 2021, 2020).

Druhým objektem je ubytovna situována podél hlavní komunikace ulice Novohradská. Ubytovna je součástí většího průmyslového komplexu s vlastním vchodem. V ubytovně žijí především rodiny romského původu. Prostory ubytovny jsou situovány do dvou pater, přičemž každé patro obývá zpravidla jedna rodina čítající kolem 15–20 členů. V takto početných rodinách dochází často k interním konfliktům, jež mají za následek stěhování

některých členů stále tam a zpět mezi touto ubytovnou a jinými SVL na Českobudějovicku. Prostory ubytovny jsou ve špatném stavu. Celé jedno patro připomíná jednu velkou obytnou plochu v rámci které se jednotliví obyvatelé patra mezi sebou různě pohybují a téměř nikdo nemá žádné stálé místo (Charvát et al., 2020).

Do lokality obou ubytoven na ulici Novohradská velice často dochází pracovnice Magistrátu města České Budějovice, konkrétně odboru sociálních věcí. Pracovnice se snaží zamezit sociálně patologickému chování v této oblasti a začlenit obyvatele ubytoven do běžného života. Sociální pomoc probíhá především ve spolupráci s Úřadem práce a hlavním cílem je zprostředkovat osobám zaměstnání a pomoci jim z dluhové pasti s konečným výsledkem nalezení bydlení mimo sociálně vyloučené lokality (Akční plán R-plánu sociálních služeb České Budějovice 2019–2021, 2019).

Lokalita ulice Mírová, Dobrá Voda u Českých Budějovic

Obyvatelka obce Dobrá Voda u Českých Budějovic na svém soukromém pozemku ubytovává osoby bez přístřeší a částečně jim poskytuje péči. Jedná se o osoby bez příjmu nebo osoby nízkopříjmové. Tyto osoby jsou často ve špatném zdravotním stavu, požívají totiž alkohol či jiné návykové látky (Augustinová a Vačkář, 2014). Z těchto důvodů se v okolí zvyšuje míra drobné, především pak majetkové, kriminality. (Analýza sociálně exkludovaných lokalit na Českobudějovicku pro rok 2021, 2020).

Lokalita Palackého náměstí, České Budějovice

V městské čtvrti v okolí Palackého náměstí se nachází množství starších bytových domů, jejichž vlastníci, často soukromé osoby, je pronajímají problémovým nájemníkům, převážně romského etnika. Jedná se o bydlení nízké kvality, některé domy mají charakter ubytoven. V lokalitě je nadměrný výskyt patologických jevů – gamblerství, prostituce, drogy, zadluženost, lichva a s tím spojené kriminality. Mezi nejrizikovější oblasti patří okolí ulice Otakarova, především dům s č. o. 50, dále ulice Riegrova a J. Plachty (Akční plán R-plánu sociálních služeb České Budějovice 2019 – 2021, 2019).

Lokalita okolo kulturního domu Slavie, České Budějovice

Jedná se o sociálně vyloučenou lokalitu v sezónním režimu. Závadové osoby, drogově závislé či osoby bez domova se zde zdržují zejména v letních měsících. Tyto osoby užívají prostor letního amfiteátru, kde užívají drogy, alkohol, obtěžují kolemjdoucí

a hosty kulturních akcí zde pořádaných. Vedení města musí rovněž řešit nepořádek v podobě odpadků a použitých injekčních jehel (Analýza sociálně exkludovaných lokalit na Českobudějovicku pro rok 2021, 2020).

Lokalita ulice Nádražní, České Budějovice (prostor kolem vlakového nádraží)

V místě se nacházejí dvě problémové ubytovny. V prostoru okolo vlakového nádraží je vysoká koncentrace obyvatel těchto ubytoven a osob bez přístřeší. Dotyčné osoby se v těchto místech zdržují prakticky celý den. Zdržují se ve veřejných prostorách, kde pak zůstává nepořádek. Mezi nejčastější jevy patří alkoholismus, obtěžování kolemjdoucích nebo drobné krádeže (Charvát et al., 2020). V místě je i vysoká koncentrace problémových teenagerů, a to především v Obchodním centru Mercury. Zde dochází velmi často ke krádežím v místních obchodech, k obtěžování zákazníků nebo k užívání drog (Akční plán R-plánu sociálních služeb České Budějovice 2019–2021, 2019).

Lokalita ubytovna Blahoslavova, České Budějovice

Ubytovna se nachází v průmyslové části města. Vyskytuje se zde velký počet obyvatel romského etnika a dalších sociálně slabých obyvatel. V lokalitě je rovněž nízký standard bydlení. Vysoká nezaměstnanost a závislost na sociálních dávkách vedou stále více k bezvýhodné situaci (Charvát et al., 2020). V této lokalitě je velmi nízká šance na zlepšení kvality života bez vnějšího zásahu. Nejčastější sociálně patologické jevy v této oblasti jsou drobná kriminalita, prostituce a lichva. Na ubytovně je vysoká fluktuace obyvatel (Analýza sociálně exkludovaných lokalit na Českobudějovicku pro rok 2021, 2020).

1.2.7 Prevence kriminality v sociálně vyloučených lokalitách na Českobudějovicku

Sociální práce v sociálně vyloučených lokalitách se všeobecně zaměřuje především na základní atributy lidského života. Jedná se zejména o oblasti vzdělání, bydlení, zaměstnanost, zadluženost, bezpečnost a zdraví (Strategie sociálního začleňování 2021–2030, 2021).

Základním cílem sociální práce v sociálně vyloučených lokalitách je zajistit tyto základní aspekty lidského života a následně je dále rozvíjet. Zajistit přístup k institucím a službám je v těchto oblastech klíčové. V rámci řešení problémů obyvatel sociálně vyloučených lokalit se nelze zaměřit pouze na jeden z výše uvedených bodů, ale je nutné řešit všechny

oblasti současně. Při řešení situace v určité vyloučené lokalitě je třeba zapojit mnoho složek, jako jsou městské úřady, Policie České republiky, Městská policie, základní a střední školy nebo neziskové organizace. Tyto složky musí koordinovat a kombinovat svou činnost, aby dosáhly stanovených cílů, jež budou prospěšné místnímu obyvatelstvu. (Agentura pro sociální začleňování, 2022).

Krajský úřad Jihočeského kraje – odbor sociálních věcí

Krajský úřad Jihočeského kraje je orgán nezbytný pro boj se sociálním vyloučením. Jeho činnost spočívá především ve financování aktivit nezbytných k potlačení tohoto nežádoucího jevu. Krajský úřad postupuje dle plánů zpracovaných jednotlivými obcemi, které právě na základě těchto plánů žádají o poskytnutí dotací ze státního rozpočtu, případně dotací fondů Evropské unie (Charvát et al., 2020).

Magistrát města České Budějovice – odbor sociálních služeb

Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež

Pro město České Budějovice je klíčové zajistit fungování NZDM, tedy zajistit personální obsazení a dostatek financí na fungování těchto zařízení, aby byla zachována síť pomoci mládeži ohrožené sociálně patologickými jevy a sociálním vyloučením. Při správném fungování NZDM je předpoklad postupného snižování míry sociálního vyloučení (Akční plán R-plánu sociálních služeb České Budějovice 2019–2021, 2019).

Terénní sociální práce

Terénní programy jsou v rámci výkonu sociální práce klíčovým bodem v prevenci sociální exkluze. Z hlediska činnosti sociálních pracovníků jsou nejnavštěvovanějšími lokalitami sídliště Máj, oblast okolo ulice Novohradská a Palackého náměstí včetně přilehlých ulic. Cílovými skupinami jsou především rodiny s dětmi, etnické menšiny, osoby vedoucí zahálčivý způsob života nebo osoby bez domova. Mezi nejčastější problémy patří nedostupnost bydlení a nezaměstnanost. Cílem terénní sociální práce je zastavení sociálního propadu klientů, zlepšení sociálního fungování a zvýšení šancí na zapojení se do běžného života (Akční plán R-plánu sociálních služeb České Budějovice 2019–2021, 2019).

Azylové domy

Zachování kapacit azylových domů, určených především pro matky s dětmi, je dalším cílem města České Budějovice. Podle Akčního plánu 2019–2021 (2019) zpracovaného Magistrátem města České Budějovice je nezbytné poskytnout ochranu a střechu nad hlavou osobám ohroženým na zdraví nebo na svých právech. Provozem azylových domů lze předejít i sociálnímu vyloučení těchto osob.

Poradenství

Kapacity v oblasti sociálního poradenství jsou v ORP České Budějovice dlouhodobě nedostačující a jen díky současným zaměstnancům, kteří vykazují nasazení nad rámec svých pracovních povinností, nedochází k odmítání klientů. Magistrát města plánuje v krátkodobém horizontu navýšit kapacity kvalifikovaných poradců v sociální oblasti. Včasná intervence prostřednictvím rad v oblasti sociální sféry snižuje v dlouhodobém horizontu míru sociálního vyloučení (Akční plán R-plánu sociálních služeb České Budějovice 2019–2021, 2019).

Policie České republiky

Policie České republiky (dále jen „PČR“) působí jako represivní složka, jejím úkolem je ovšem i účast na opatřeních v rámci prevence kriminality. Hlavní postavení PČR v boji se sociálním vyloučením je dohled na kriminalitu v SVL a potlačování sociálně patologických jevů. Úkolem PČR je mimo jiné předcházet trestné činnosti. V rámci své činnosti spolupracuje s fyzickými i právníckými osobami vykonávajícími činnost v oblasti prevence kriminality a sociálně patologických jevů. Hlavním nástrojem, jenz PČR k výkonu svých povinností používá, je například zvýšený dohled v určitých oblastech či poskytnutí součinnosti ve spolupráci se subjekty, které vykonávají činnosti na úseku sociální práce (zákon č. 273/2008 Sb. o Policii České republiky).

Nestátní neziskové organizace

Nestátní neziskové organizace pracují v kooperaci s ostatními subjekty v boji proti sociálnímu vyloučení. Jedná se o jednu ze základních složek při řešení problému sociální exkluze. Tyto organizace provádí přímý výkon opatření v terénu, jedná se například o provoz sítě zařízení a programů zaměřených na prevenci, poskytování informací, včasnou profesionální pomoc a intervenci v oblasti závislostí. Další důležitou složkou je

dobrovolnická činnost. V ORP České Budějovice patří mezi nejvýkonnější organizace Diecézní charita České Budějovice se sídlem v ulici Kanovnická v Českých Budějovicích, která poskytuje široce zaměřené služby orientované na seniory, osoby ohrožené sociálním vyloučením a na děti nebo osoby bez domova (Diecézní charita České Budějovice, 2022). Další organizací je Kontaktní centrum Prevent 99 z.ú., se sídlem v ulici Tř. 28. října v Českých Budějovicích. Tato organizace poskytuje zázemí osobám bez domova nebo osobám v krizi a dále se také zabývá činností pedagogicko-poradenskou s cílem vrátit klienty k normálnímu a kvalitnímu způsobu života (Kontaktní centrum Prevent 99 z.ú., 2022). Zmíněné organizace spolupracují s příslušnou obcí na základě dlouhodobého akčního plánu v rámci rozvoje zajištění adekvátních sociálních služeb, součástí je ovšem i strategie pro boj se sociálním vyloučením.

1.2.8 Speciální opatření v rámci sociálně vyloučených lokalit na Českobudějovicku

Dotace a státní podpora

Dalším opatřením pro zlepšení situace v sociálně vyloučených lokalitách by měly být dotace (státní, fondy Evropské unie) a státní podpora ve formě příspěvků vyplácených institucemi, kterými je například Úřad práce České republiky nebo Česká správa sociálního zabezpečení. Hlavním cílem této formy podpory, především pak podpory finanční, je zlepšení životní úrovně obyvatel podáním jako kdyby pomocné ruky v rámci sociální politiky státu. Příkladem může být program britského Fondu pro obnovu sousedství. Tento fond byl zpřístupněn pouze nejchudší místní oblasti v Anglii, přičemž bylo po sedmiletém fungování fondu místní analýzou určeno, že při každé 1 £ na hlavu se míra kriminality v této oblasti snížila o 0,3 – 0,6 %. Z těchto závěrů vyplývá, že zlepšená finanční stabilita obyvatel sociálně vyloučených lokalit může mít za následek snížení kriminogenních jevů. Nejedná se však o dogma. Složka finanční podpory musí být podpořena kooperací se složkami dalšími, jako je terénní sociální práce nebo odborné poradenství, zvýšený dohled policejních hlídek a také komunikace místní městské části s obyvateli lokality (Alonso et al., 2019).

Asistent prevence kriminality

Úspěšným projektem ve městě České Budějovice je Asistent prevence kriminality. Tento projekt vznikl na popud nepokojů na sídlišti Máj v roce 2006. V tomto roce proběhly rozsáhlé demonstrace směřující především proti komunitě zde žijících Romů. Vedení

města v návaznosti na tuto událost začalo urychleně pracovat na preventivních opatřeních, které by zabránily dalším podobným incidentům. V rámci složky Městské policie České Budějovice byla zřízena služebna Asistenta prevence kriminality přímo na sídlišti Máj. Asistenti jsou zástupci romské komunity, kteří mají za úkol spolupracovat s městskou policií i s policií státní. Tento koncept vychází z kladných zkušeností ze zahraničí, kde pojem *community policing* není ničím novým a jedná se o běžně využívanou praxi především v SVL (Giwa, 2018).

Zvýšený policejní dohled v těchto oblastech

Represivní nástroj prevence kriminality na Českobudějovicku má na starosti Policie České republiky a Městská policie České Budějovice (dále jen „MP ČB“). Základními články Policie České republiky jsou tři obvodní oddělení (dále jen „OOP“) a oddělení hlídkové služby (dále jen „OHS“). Jedná se o OOP České Budějovice, OOP Suché Vrbné, OOP Čtyři Dvory a OHS České Budějovice. Tato oddělení jsou rozdělena dle místní příslušnosti, s výjimkou OHS, které působí na celém Českobudějovicku. Činnost PČR podporuje MP ČB, která se zabývá drobnější kriminalitou. Další složkou PČR je oddělení tisku a prevence, které vykonává především aktivity v rámci primární a sekundární prevence. Všechny tyto složky úzce spolupracují, ovšem mají v rámci výkonu prevence kriminality rozložené jednotlivé úkoly, a to v návaznosti na personální obsazení a interní pokyny Policie České republiky (Akční plán R-plánu sociálních služeb České Budějovice 2019–2021, 2019).

Terénní sociální práce

V Českých Budějovicích a okolí je provozováno hned několik aktivit spočívajících v terénní sociální práci. Jednou z nich je program Jihočeský streetwork Prevent, provozovaný organizací Prevent 99 z.ú. Tento program je zaměřen především na uživatele OPL. Další projekt je provozován společností Jihočeská rozvojová o.p.s. V rámci tohoto projektu dojíždějí pracovníci k rodinám, které řeší složité životní situace (Strategie sociálního začleňování 2021-2030, 2021). Další organizací je již zmíněná Diecézní charita České Budějovice, která poskytuje specializované služby zaměřené mimo jiné na osoby ohrožené sociálním vyloučením (Diecézní charita České Budějovice, 2022).

2 Výzkumná část

2.1 Cíl práce a výzkumné otázky

Cílem práce bylo zjistit, jaké jsou možnosti prevence kriminality v sociálně vyloučených lokalitách na Českobudějovicku. Dalším cílem bylo určit konkrétní opatření, která by přispěla ke zlepšení situace v sociálně vyloučených lokalitách na Českobudějovicku.

VO 1: Jaké jsou možnosti prevence kriminality v sociálně vyloučených lokalitách na Českobudějovicku?

3 Metodika

V kapitole metodika jsou detailně popsány techniky provádění výzkumu, přičemž jsou zde také popsány jednotlivé metody zpracování získaného souboru dat a jeho další analýzy. Součástí metodiky je i harmonogram a etika prováděného výzkumu.

3.1 *Metody a techniky sběru dat*

Metodikou praktické části této bakalářské práce byla zvolena kvalitativní výzkumná strategie prováděna technikou rozhovoru podle návodu. Téma prevence kriminality v sociálně vyloučených lokalitách na Českobudějovicku bylo předem stanoveno, načež byly následně vypracovány otázky pro rozhovory. Otázky se lišily vzhledem ke dvěma hlavním skupinám informantů (policista-strážník, sociální pracovník). Otázky nebyly v průběhu výzkumu měněny. Rozhovor probíhal v přirozeném prostředí jednotlivých informantů bez rušivých vlivů a bez přítomnosti dalších osob. Techniku provádění výzkumu pro tuto práci představuje rozhovor, který se skládá z kombinace otevřených i uzavřených otázek. Otázky byly utvořeny na základě zadání výzkumu. Informanti odpovídali na připravené otázky, které se nerozvíjely jiným směrem. Otázky byly pro informanty dobře pochopitelné, a to především vzhledem k jejich pracovnímu zařazení.

3.2 *Popis výzkumného souboru*

Výzkumný soubor se skládá z informantů, kteří pocházejí ze dvou různých profesních skupin, a to z policistů (strážníků) a sociálních pracovníků. Bylo zvoleno celkem 8 informantů, přičemž všichni vykonávají svou pracovní činnost v ORP České Budějovice, mj. v sociálně vyloučených lokalitách. Informanti byli rozděleni do dvou skupin dle svého výkonu povolání. Ze skupiny policistů byli vybráni informanti s co možná největším záběrem svých služebních povinností. Byl tedy osloven vedoucí OOP České Budějovice, dále řadoví policisté OOP České Budějovice a OOP Suché Vrbné a také strážník MP ČB. Za skupinu sociálních pracovníků byly vybrány zástupkyně organizace Jihočeská rozvojová o.p.s., organizace Městská charita České Budějovice a rovněž jeden pracovník odboru sociálních věcí Magistrátu města České Budějovice. Zvolení zástupci a zástupkyně z oboru sociální práce vykonávají terénní sociální práci a jsou tedy v přímém kontaktu s klienty v jejich přirozeném prostředí.

Sběr dat probíhal metodou záměrného výběru ze skupin, které se přímo účastní aktivit v rámci prevence kriminality a osobně se pohybují v SVL na Českobudějovicku. Informanti byli osloveni přímo ve svých zaměstnáních, kde probíhal i samotný rozhovor (sběr dat). Výzkumný soubor se skládá tedy celkem z 8 informantů, přičemž je tvořen 3 osobami mužského pohlaví a 5 osobami ženského pohlaví. Výzkum byl nasycen již při počtu 8 informantů, další odpovědi ani nové kódy se již při kódování neobjevovaly.

3.3 Etika výzkumu

Každý informant se zúčastnil rozhovorů dobrovolně. Nejprve byli všichni seznámeni s cílem bakalářské práce a se způsobem zpracování osobních údajů. Všem informantům bylo zdůrazněno toto: Účast na výzkumu pro Vás nepředstavuje žádná rizika (anonymita byla zajištěna). Všechny osobní údaje byly v rámci výzkumného projektu zpracovány v souladu s nařízením Evropského parlamentu a Rady Evropské unie č. 2016/679 ze dne 27. dubna 2016, o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů a o zrušení směrnice 95/46/ES. Rozhovory byly nahrávány na mobilní zařízení (diktafon), s čímž všichni informanti souhlasili.

3.4 Harmonogram výzkumu

Rozhovory probíhaly od ledna 2022 do února 2022. Výzkum byl realizován přímo na pracovištích jednotlivých informantů. Informanti byli osloveni osobně, přičemž s nimi byla po první návštěvě domluvena schůzka na určitý termín s ohledem na jejich časové možnosti. Odpovědi informantů se opakovaly, a tak již nebylo možné vytvářet další, nové kódy. Právě z tohoto důvodu nebyly již další rozhovory realizovány.

3.5 Analýza dat

K analýze dat v této práci byly využity 3 typy kódování – otevřené, selektivní, axiální. V první fázi bylo využito otevřené kódování jako nástroj k probírání (třídění) dat, a to čtením otázek, přepisováním otázek z rozhovoru a koncentrací kritických míst. V této práci bylo otevřené kódování provedeno skrze přepis otázek z rozhovoru a následně byly vytvářeny kódy obecnější. Za užití axiálního kódování byly určeny obecnější kódy, přičemž důraz byl kladen především na pokládání otázek a jejich porovnávání. Dále byly v rámci selektivního kódování data a kódy přezkoumávány, a to pomocí selektivního

zpracování. Tímto byla vyhledána kategorie a hlavní téma pro vznikající teorie. Tyto vztahy byly následně dále ověřovány a kategorie se poté rozvíjely a zdokonalovaly.

4 Výsledky

V tabulce č. 1 jsou uvedeny základní údaje informantů jako pohlaví, povolání a organizace, ve které je daný informant zaměstnán. Pro účely bakalářské práce jsou jednotliví informanti označeni jako I1 – I8.

Tabulka č. 1 – Vybrané základní údaje informantů

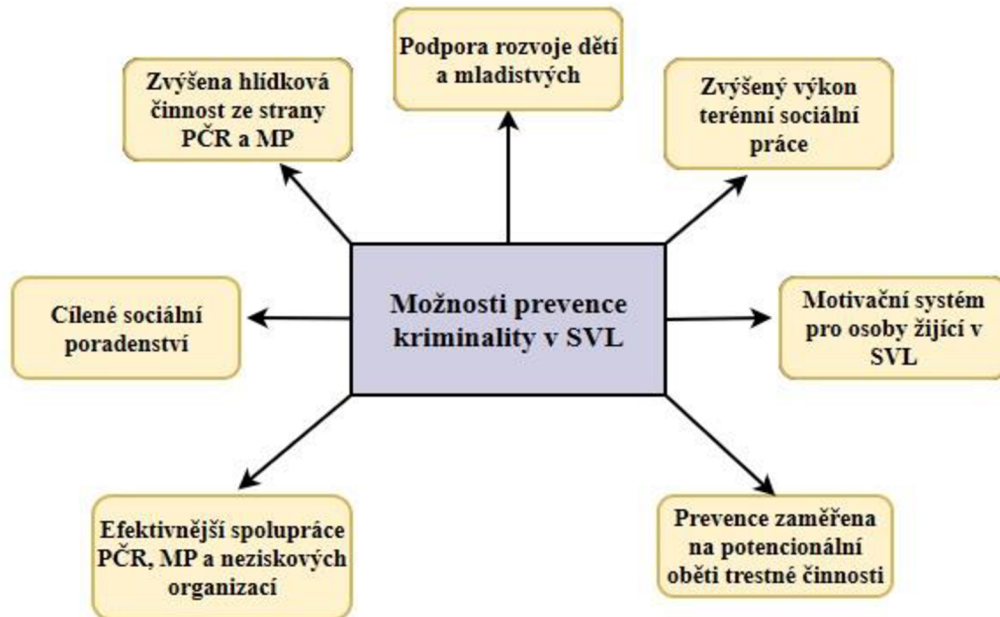
	Pohlaví	Povolání	Organizace
Informant 1	Muž	Policista	Policie České republiky
Informant 2	Muž	Policista	Policie České republiky
Informant 3	Žena	Policistka	Policie České republiky
Informant 4	Muž	Strážník	Městská policie České Budějovice
Informant 5	Žena	Sociální pracovnice	Jihočeská rozvojová o.p.s.
Informant 6	Žena	Sociální pracovnice	Jihočeská rozvojová o.p.s.
Informant 7	Žena	Sociální pracovnice	Městská charita České Budějovice
Informant 8	Žena	Sociální pracovnice	Magistrát města České Budějovice – odbor sociálních věcí

Zdroj: Vlastní zpracování

1) Reálné možnosti výkonu prevence kriminality

Jaké jsou podle vás reálné možnosti výkonu prevence kriminality, které by vedly ke snížení kriminality v SVL?

Obrázek č. 1 – Možnosti výkonu prevence kriminality

Zdroj: Vlastní zpracování

V rámci tohoto výzkumu se jako klíčová jeví otázka reálných možností výkonu prevence kriminality, které by měly za následek snížení kriminality v SVL. Jako shrnutí výsledných odpovědí lze uvést odpověď I2, který k věci uvedl: „*Pokud se tedy máme bavit opravdu o reálných možnostech výkonu prevence kriminality v daných lokalitách, je třeba přijmout metodická, dlouhodobá, strategická koncepční a finanční opatření ze strany státní správy a vytvořit spolupráci mezi těmito subjekty a Policií České republiky, městskou policií a případně dalšími orgány na lokální úrovni.*“

Právě opatření, která informanti uváděli, jsou dlouhodobá a vyžadují v několika případech radikální změnu v legislativě. I8 vidí příležitost v motivačním sociálním systému, kdy uvedl: „*Také chybí pro práci s rodinami systém motivačních prvků souvisejících s bytovou politikou, s politikou zaměstnanosti a nastavení hierarchie pro*

získávání lepší životní úrovně. Dokázala bych si představit nastavení určitých pravidel a bodový systém, který by obyvatele SVL posouval k lepším životním podmínkám a podporoval by se tím společný zájem rodiny. Bodovaná pravidla by mohla být např. docházka dětí do školy, do NZDM (kroužky, doučování), absence protiprávního jednání, neužívání návykových látek či spolupráce v rámci adiktologických služeb, udržování pořádku, brigádní činnost, zaměstnání apod.). Při dosažení určitého počtu bodů by se rodina mohla posunout například z úrovně bydlení na ubytovnách v jedné místnosti se společným sociálním zařízením na chodbě k ubytování internátního typu, kde mají větší soukromí a k dispozici vlastní sociální zázemí a následně pak možnost uplatnění žádosti o přidělení bytu a začlenění do běžné společnosti tzv. systém podporovaného bydlení, startovacího bydlení, který sice existuje, ale v malé míře a jen pro určité sociální skupiny a není plně funkční, neboť rodina a osoby v takovémto systému zůstávají dlouhodobě, neboť nejsou schopny či nemají možnost zajistit si vlastní bydlení.“

Velký důraz informanti kladli také na děti a mladistvé žijící v SVL. Například I6 uvedl tyto body jako příležitosti pro zlepšení situace: *„Vytvořit síť komplexních služeb pro děti a mládež – zapojit více terénních pracovníků, zajistit novou platformu sociální práce v kyberprostoru, zajistit více pracovních příležitostí pro mladistvé, kteří se uchází o zaměstnání pouze se základním vzděláním, startovací byty pro ně.“* Tuto tezi podpořil i I2: *„Jako reálný výkon prevence kriminality, který by vedl ke snížení kriminality v SVL, považují potřebu určitým způsobem vychovávat nebo vést vyrůstající generace mladých lidí v SVL a podle mého názoru je prostředkem k dosažení tohoto cíle budování komunitních center, která by se zaměřila na efektivní využívání volného času především dětí a mladistvých z SVL, rozvoj vzdělávacích programů zaměřených na přípravu ke studiu, k získání zaměstnání apod.“* Další případné řešení uvádí I5: *„V sociálně vyloučené lokalitě otevřít nízkoprahové zařízení, popřípadě volnočasové kroužky, zajistit možnost doučování dětem. Zajistit pro dospělé sociální poradenství. Náhodné návštěvy ubytoven preventisty – cca 1/týden.“*

Další příležitosti jsou informanty spatřovány v efektivnějším a častějším výkonu terénní sociální práce a ve zvýšeném počtu policejních hlídek v SVL. I3 uvedl: *„Zvýšila bych hlídkovou činnost PČR a činnost sociálních pracovníků.“* I5 a I6 uvádí, že se nikdy v SVL nesečkali s policistou, přičemž I6 na otázku, zda je dostatečný počet sociálních pracovníků docházejících do SVL, uvedl: *„Domnívám se, že by to chtělo více terénních pracovníků.“*

I7 uvedl, že terénní sociální práci je důležité kombinovat s efektivním sociálním poradenstvím: „*Je velká škoda, že není ale terénní práce příliš podporována. Myslím si, že kvůli tomu není ani dostatečná informovanost klientů o tom, jak můžou svoji sociální situaci řešit. Netuší například, že lze řešit dluhovou situaci i jinak než vznikem dalších dluhů.*“

Informanti byli dále dotazováni na doplňující otázky za účelem zjištění současné situace v oblasti prevence kriminality v SVL na Českobudějovicku. Jednalo se o následující otázky:

Je podle vás počet policejních hlídek v SVL na Českobudějovicku dostatečný?

Tabulka č. 2 – Počet policejních hlídek v SVL na Českobudějovicku

Označení	Odpověď	Vlastní názor
Informant 1	Nedostatečný	Nedostatek personálních kapacit.
Informant 2	Nedostatečný	Nedostatek personálních kapacit.
Informant 3	Nedostatečný	Nedostatek personálních kapacit.
Informant 4	Spíše nedostatečný	Neuvedl.

Zdroj: Vlastní zpracování

Na tuto otázku byli dotazováni pouze informanti, kteří jsou v přímém výkonu služby na obvodních odděleních policie (Informant 1-4), a to za účelem zajištění objektivity odpovědí. Plný počet informantů k otázce uvedl, že počet policejních hlídek v SVL na Českobudějovicku je nedostatečný. Jako hlavní důvod informanti uváděli nedostatek personálních kapacit. I2 na otázku odpověděl: „*Ne, jen v příloze je uvedeno cca 6 lokalit, které spadají do místní příslušnosti OOP České Budějovice-město, přičemž např. v nočních hodinách v pracovní dny je na těchto 6 lokalit vyčleněna jedna dvoučlenná hlídka, která je ale zatížena evidováním nápadu trestné činnosti a na výkon hlídkové a obchůzkové služby tak nemusí často ani dojít. Pak je v Českých Budějovicích ještě oddělení hlídkové služby, jehož činností jsou však také reakce na přijatá oznámení na linku 158, kdy tato činnost zabere určitou část pracovní náplně policistů. Hlídky jsou využívány k dalším cíleným opatřením v souvislosti s konáním veřejných akcí, dopravně-bezpečnostních akcí, bezpečnostních akcí zaměřených na kontroly barů, hospod, požívání alkoholu mladistvými, opatření spojená s dodržováním protipandemických opatření, a*

tak hlídkám často nezbyvá prostor k výkonu běžné hlídkové činnosti.“ I1 k tomuto doplnil: „Počet policejních hlídek je z mého pohledu neuspokojivý, avšak toto je dle mého názoru především způsobeno dlouhodobým nedostatkem policistů.“

Je podle vás dostatečný počet sociálních pracovníků vykonávajících svou činnost v SVL?

Tabulka č. 3 – Počet sociálních pracovníků v SVL na Českobudějovicku

Označení	Odpověď	Vlastní názor
Informant 5	Nedostatečný	Neuvedl.
Informant 6	Nedostatečný	Nedostatek terénních SP.
Informant 7	Nedostatečný	Terénní sociální služby nejsou ze strany měst a krajů financovány.
Informant 8	Dostatečný	Neuvedl.

Zdroj: Vlastní zpracování

Na tutéž otázku, avšak se zaměřením na počty sociálních pracovníků, byli dotazováni informanti 5-8, přičemž 3 ze 4 informantů uvádí, že počet sociálních pracovníků vykonávajících svou činnost v SVL je nedostatečný. Jako nejčastější důvod je uváděno nedostatečné financování terénní sociální práce ze strany města a kraje a s tím související nedostatek terénních sociálních pracovníků. I7 k věci uvedl: „*Je velká škoda, že není ale terénní práce příliš podporována,*“ a dále doplnil, „*podle mě není dostatečný počet sociálních pracovníků. Je to hlavně z důvodu, že terénní sociální služby nejsou z hlediska samosprávy města a kraje podporovány a financovány.*“ Podobně situaci vidí I6, který doplnil: „*Domnívám se, že by to chtělo víc terénních pracovníků.*“

Jsou současná opatření v oblasti prevence kriminality na Českobudějovicku dostačující?

Tabulka č. 4 – Opatření v oblasti prevence kriminality na Českobudějovicku

Označení	Odpověď	Vlastní názor
Informant 1	Ne	Rezervy v terciální prevenci.
Informant 2	Ano	Rezervy v oblasti sociální prevence.
Informant 3	Ne	Neuvedl.
Informant 4	Ne	Neuvedl.
Informant 5	Nevím.	Neuvedl.
Informant 6	Nevím.	Neuvedl.
Informant 7	Ne	Nedostatečné financování.
Informant 8	Nedokážu posoudit.	Neuvedl.

Zdroj: Vlastní zpracování

Snížily by přísnější sankce směrem k pachatelům trestné činnosti šance na jejich další recidivu?

Tabulka č. 5 – Přísnější sankce směrem k pachatelů trestné činnosti

Označení	Odpověď	Vlastní názor
Informant 1	Ne	Neuvedl.
Informant 2	Záleží na typu TČ.	Neuvedl.
Informant 3	Ano	Neuvedl.
Informant 4	Ne	Dostatečné.
Informant 5	Ano	Neuvedl.
Informant 6	Ano	Podmínka vymahatelnost.
Informant 7	Záleží na typu TČ.	Neuvedl.
Informant 8	Ne	Obtížná vymahatelnost.

Zdroj: Vlastní zpracování

2) Zvýšení rozsahu pravomocí Policie České republiky

Jaký máte názor na případné zvýšení rozsahu pravomocí Policie České republiky ve vztahu k zásahům do práv a svobod občanů? Snížily by se dle vašeho názoru projevy kriminogenních jevů?

Na otázku, zda by zvýšení rozsahu pravomocí PČR snížilo projevy kriminogenních jevů, odpovědělo celkem 5 informantů, že nikoliv, načež dva z nich uvedli, že ano, a jeden si odpovědi není jistý.

I1 uvedl: *„Dle mého názoru je pravomoc policejního orgánu značná a myslím si, že zvýšení některých pravomocí by nepřispělo ke snížení kriminogenních jevů. Dle mého názoru by ke snížení kriminogenních faktorů došlo ve chvíli, kdy se budou jednotlivá oprávnění užívat policejním orgánem efektivněji.“*

I4 k tomuto doplnil, že je třeba se více věnovat školení městské a státní policie, aby příslušníci těchto složek dokázali lépe využít svých zákonných oprávnění: *„... problém vidím v neobornosti, pomohlo by více školení ve složkách tak, aby každý policista či strážník si byl více jistý v tom, co dělá, co může, a využil zákonné možnosti naplno.“*

Naopak I3 uvedl: *„Myslím si, že PČR by měla mít více pravomocí a myslím si, že by se snížily projevy kriminogenních jevů. PČR nemá příliš velkou oporu v současné legislativě a lidé s bohatou kriminální minulostí to vědí a často toho zneužívají.“*

I5 vidí zvýšení pravomocí PČR jako příležitost pro uvolnění přetížené justice. Konkrétně uvedl: *„Domnívám se, že kdyby se zvýšil rozsah pravomocí PČR, asi by se ulevilo moci soudní.“*

Největší riziko ve zvýšení pravomocí PČR shledává 7 z 8 informantů, v případném zneužívání svých oprávnění ze strany policistů, přičemž I3 a I5 také jako případný problém uvedli reakci veřejnosti či zvýšenou administrativní zátěž.

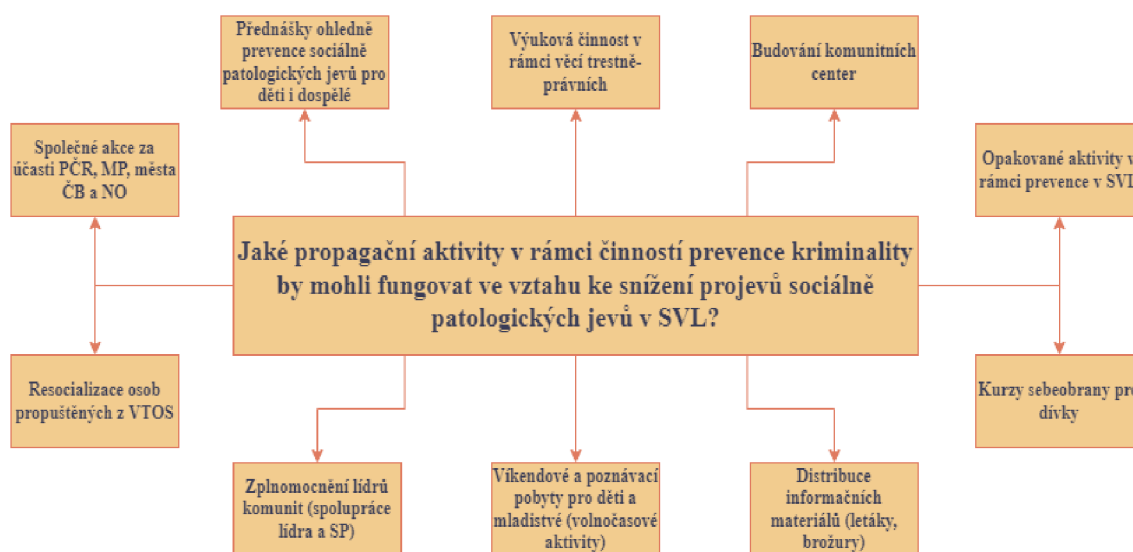
I3 uvádí: *„Některým lidem by se to nemuselo líbit a mohli by se bát nějaké šikany ze strany Policie České republiky.“*

I5 uvedl: *„Administrativní zátěž, nábor nových pracovníků. Otázkou je, jak by to přijali občané a jakou by to mělo efektivitu.“*

3) Propagační aktivity v rámci činností prevence kriminality

Jaké propagační aktivity v rámci činností prevence kriminality (ze strany PČR i jiných organizací) by mohly fungovat ve vztahu ke snížení projevů patologických jevů v SVL?

Obrázek č. 2 – Propagační aktivity v rámci činností prevence kriminality

Zdroj: Vlastní zpracování

Nejčastější odpovědí na otázku, jaké propagační aktivity by se měly vykonávat v SVL, lze uvést především přednášky a výukovou činnost v rámci následků patologického chování a ve věcech trestně-právních. I7 k tomuto jako jednu z možností uvádí: „... preventivní akce zaměřené na různé oblasti, jak pro děti, tak pro dospělé za účasti sociálních služeb, na které by se poté mohli lidé obracet – např. mě napadá prevence kyberšikany, zneužívání návykových látek. Případně předávat nebo nechat někde i krátký informativní letáček, aby věděli, na koho se mohou v případě potřeby obrátit s žádostí o pomoc. U PČR by možná bylo fajn, kdyby věděli, jakou sociální službu mohou člověku doporučit.“

Distribuce informačních materiálů v podobě letáků či brožur byla taktéž častou odpovědí, přičemž I6 uvedl v bodech tyto aktivity: „Přednášková činnost (seznámení s trestní odpovědností apod.), vydávání informačních materiálů, kurzy sebeobrany pro dívky, vikendové a poznávací pobyty pro rizikové děti a mládež.“

Další z odpovědí, která byla několikrát zmíněna, je zaměření na děti a mládež, tedy na jejich aktivity v SVL i mimo ně, s čímž úzce souvisí pořádání akcí ve spolupráci s jednotlivými složkami, které se zabývají prevencí na různých úrovních. Jedná se tedy především o PČR, MP ČB, obec a neziskové organizace. I3 k tomuto uvádí: „*Měly by se pořádat nějaké dětské dny, kde se jim (dětem) například formou hry budou vysvětlovat základní věci ohledně patologického chování a důsledky tohoto chování. Těchto akcí by se mohli zúčastnit i policisté a komunikovat s těmi dětmi. Pak by se mohly pořádat nějaké akce přímo v SVL za účasti právě PČR a MP ČB ve spolupráci se sociálními pracovníky neziskových organizací i za účasti například zástupce vedení města a podobně.*“

Doplňující otázka v této oblasti byla zaměřena na systém čerpání sociálních dávek, přičemž jednotlivým informantům byla položena otázka:

Měla by úprava sociálního systému a úprava systému čerpání sociálních dávek za následek snížení projevů patologického chování v SVL?

Tabulka č. 6 – Úprava sociálního systému a úprava systému čerpání sociálních dávek

Označení	Odpověď	Vlastní názor
Informant 1	Ne	Neuvedl.
Informant 2	Nevím.	Je třeba provést revizi systému.
Informant 3	Ano	Motivace pracovat.
Informant 4	Ano	Při zpřísnění systému hrozí zvýšení kriminality.
Informant 5	Ano	Zpřísnění podmínek a efektivnější kontrola.
Informant 6	Ano	Záleží na způsobu úpravy systému.
Informant 7	Ano	Zredukovala by se práce "na černo".
Informant 8	Ne	Neuvedl.

Zdroj: Vlastní zpracování

Celkem 5 z 8 informantů vidí v úpravě sociálního systému jednu z možností snížení projevů patologického chování v SVL. Navzdory kladnému postoji k tomuto řešení jsou

zde spatřována i rizika. I4 uvedl: „*Úprava systému čerpání sociálních dávek směrem dolů by mohla mít za následek snížení projevů patologických jevů, jelikož Česká republika se mi jeví v tomto směru jako velmi štedrá. Spousta lidí spoléhá na to, že se o ně stát postará, a tím pádem nemají vůbec snahu svou situaci řešit. Bohužel toto má i svou druhou stránku věci, a to takovou, že snížení sociálních dávek celou situaci může též zhoršit a kriminalita stoupne, což není asi v dané věci úplně žádoucí.*“

„*Věřím, že v některých oblastech by se změna sociálního systému projevila. Pokud by bylo cílené zaměstnávání a lepší sociální bydlení, tak by se možná redukovala práce na černo, půjčky od ‚lichvářů‘, dluhy na zdravotním pojištění a další související věci. Čerpání dávek těžko říct. Spíš by velmi pomohlo, kdyby byl konkrétně systém pomoci v hmotné nouzi přehlednější a rovnější a všechny pracovnice by postupovaly stejně, což se absolutně neděje. Rozdíl jsou nejen mezi krajskými pobočkami, ale i mezi pracovnicemi na jednom pracovišti. Pokud by bylo dostatek pracovních míst, kde přijmou i sociálně vyloučené, tak pak by mohlo i pomoci dávky redukovat.*“, uvedl k věci I7.

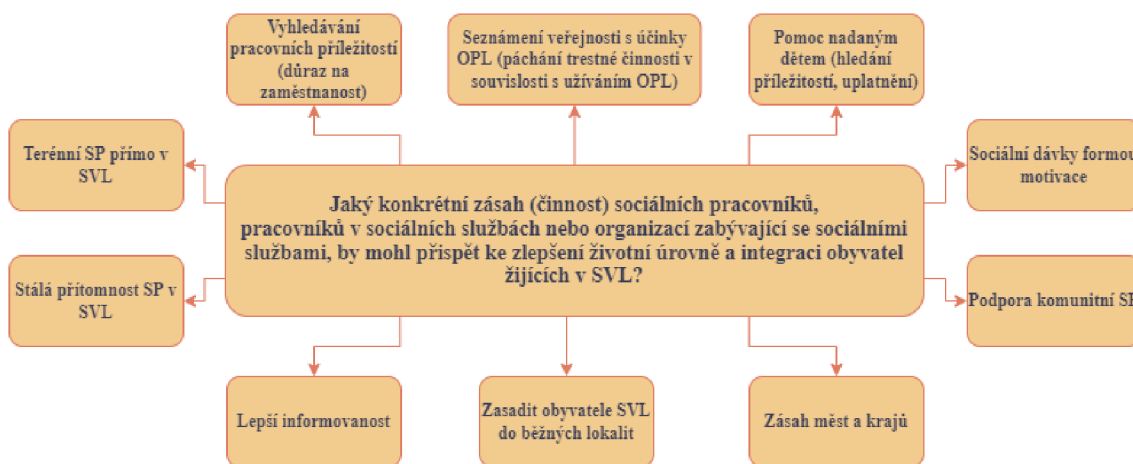
I3 oproti tomu nemá na věc jasný názor, avšak vidí příležitost v revizi sociálního systému, což vyjádřil slovy: „*Nedovedu odhadnout, jestli by úprava systému čerpání sociálních dávek měla za následek snížení projevů patologického chování v SVL, ale určitě by stálo za to provést revizi systému vyplácení sociálních dávek; provádět prověrky, jestli jsou dávky vypláceny účelně a efektivně. Možná by mohlo být efektivní vyplácet sociální dávky jako formu motivace – bydlet, studovat, pracovat, nepáchat trestnou činnost – být odměněn. Čerpání dávek by mělo podléhat kontrole.*“

4) Zlepšení životní úrovně a integrace obyvatel žijících v SVL – konkrétní činnosti

Jaký konkrétní zásah (činnost) sociálních pracovníků, pracovníků v sociálních službách nebo organizací zabývajících se sociálními službami by mohl přispět ke zlepšení životní úrovně a k integraci obyvatel žijících v SVL?

Dalším bodem v rámci výzkumu bylo zjistit, jaký konkrétní zásah či činnost sociálních pracovníků, pracovníků v sociálních službách nebo organizací zabývajících se sociálními službami by mohl přispět ke zlepšení životní úrovně a k integraci obyvatel žijících v SVL. Odpovědi na tuto otázku se často opakovaly, přičemž mají informanti zcela jasnou představu o zlepšení současného stavu. Odpovědi informantů byly graficky zpracovány do následujícího diagramu.

Obrázek č. 3 - Zlepšení životní úrovně a integrace obyvatel žijících v SVL

Zdroj: Vlastní zpracování

I2, k otázce ohledně zásahu sociálních pracovníků za účelem zlepšení situace v SVL, uvedl, že příležitosti vidí v těchto aktivitách: „Preventivní činnosti spočívající v seznámení laické veřejnosti s účinky OPL a následky jejich užívání. Činnost PČR týkající se seznámení osob s trestnou činností, která je v příčinné souvislosti s užíváním OPL páchána. Provádět mezi dětmi dostatečnou informační činnost. Pomáhat lidem, kteří alespoň zpočátku propadli závislosti na užívání OPL. Sociální služby by obecně měly a mohly nadaným dětem ze slabších vrstev a SVL pomáhat uplatnit se v budoucnu ve

společnosti, pomáhat jim připravovat se na vzdělávání. Efektivním využíváním sociálních dávek – primárně určených k motivaci – bydlet, být zaměstnán, nepáchat trestnou činnost – být odměněn. “

Zajímavý názor k problematice navrhl I3: *„Napadá mě jen zkusit tyto lidi zasadit do nějaké normální lokality, aby viděli i jiný život. Pokud budou spolu stále na jednom místě se stejnými lidmi, jako jsou oni sami, tak nebudou mít žádnou motivaci ke změně, protože to tam od nich nikdo nevyžaduje.“* Na toto reaguje I7: *„Bydlení není, komerční bydlení s kaucemi ve výši 2–3 násobku je nereálné, nemluvě o tom, že většina pronajímatelů si Roma do bytu nenastěhuje. Alternativou je bydlení od města nebo Správa domů, ale ta má takové podmínky, že na ně většina našich klientů prostě nedosáhne.“* I7 dále doplnil: *„Se zaměstnáním také nemůžeme pomoci více – když nám dojde klient na domluvený pohovor a pak nám sdělí, že už se mu ani neozvali. Tady by prostě bylo potřeba, aby byl zásah z města nebo kraje. Pak by i naše práce měla mnohem lepší výsledky a cíle spolupráce s klienty by byly dosažitelnější.“*

Často opakující se odpovědí informantů je častější výkon terénní sociální práce v SVL či zřízení stálé kanceláře přímo v SVL, což by zajistilo pravidelnou přítomnost sociálního pracovníka v SVL. V těchto oblastech vidí příležitost především I5, I6 a I8.

5) Spolupráce (PČR, MP ČB – sociální pracovníci)

Otázka č. 5 byla pro informanty 1–4 a informanty 5–8 položena odlišně, protože první skupina informantů spadá do kategorie příslušníků PČR a MP ČB a druhou kategorii tvoří sociální pracovníci.

Informanti 1–4

Jaká je vaše spolupráce se sociálními pracovníky?

Tabulka č. 7 – Spolupráce PČR se sociálními pracovníky

PČR, MP ČB			
Označení	Výkon povolání	Spolupráce	Setkávání, komunikace
Informant 1	OOP	pouze OSPOD	velmi vzácně
Informant 2	OOP	téměř žádná	téměř vůbec
Informant 3	OOP	pouze OSPOD	téměř vůbec
Informant 4	OOP	pouze OSPOD	velmi vzácně

Zdroj: Vlastní zpracování

Z odpovědí policistů je zřejmé, že spolupráce PČR se sociální sférou není dostatečná. Většina policistů v přímém výkonu služby komunikuje pouze s odborem sociálních věcí při Magistrátu města České Budějovice. I1 k tomuto uvedl: „*Spolupráce by dle mého názoru měla spočívat ve výměně informací. Kupříkladu bych uvítal, kdyby nebylo složité spojit se se sociálním pracovníkem.*“ I2 na otázku, zda jako policista komunikuje se zástupci nestátních neziskových organizací či jiných složek vykonávající terénní sociální práci v SVL, uvedl: „*Ne a tyto složky odmítají často komunikovat s policií, vnímají ji pouze jako represivní orgán.*“

Informanti 5–8

Jaká je vaše spolupráce s úřady, Policií České republiky nebo s Městskou policií?

Tabulka č. 8 – Spolupráce sociálních pracovníků s úřady, Policií České republiky nebo s Městskou policií

Sociální pracovník			
Označení	Výkon povolání	Spolupráce	Setkávání, komunikace
Informant 5	Jihočeská rozvojová o.p.s.	pouze OSPOD	vůbec
Informant 6	Jihočeská rozvojová o.p.s.	téměř žádná	vůbec
Informant 7	Městská charita České Budějovice	na dobré úrovni	ano, pokud je třeba
Informant 8	Magistrát města České Budějovice – odbor sociálních věcí	na dobré úrovni	ano

Zdroj: Vlastní zpracování

Z odpovědí kategorie sociálních pracovníků lze jako uspokojivou označit pouze spolupráci PČR s odborem sociálních věcí při Magistrátu města České Budějovice. I8 na otázku, zda se jako sociální pracovník setkává při svém povolání se zástupci PČR, uvedl: „Ano, poskytuji součinnost v rámci trestního řízení a při preventivních akcích PČR a MP ČB. Tyto složky zase naopak asistují při jednáních na OSPOD či při sociálních šetřeních z důvodu zajišťování bezpečnosti.“ Z výsledků (viz tabulky výše) lze soudit, že spojovacím článkem mezi sociálními pracovníky a represivními složkami působícími v SVL je práce OSPOD, který spolupracuje jak s policií, tak s neziskovými organizacemi.

Ke spolupráci s policií I7 uvedl: „... libilo by se mi, kdybychom třeba věděli, že pro určitý den je pro určitou oblast vyčleněn ten konkrétní člověk a že víme, kdo je tam zrovna problémový, a máme se na koho vzájemně obrátit. Mezi službami probíhá jednání na úrovni rozvojového plánování sociálních služeb (RPSS), tam si předáváme zkušenosti a plánujeme služby dál. Kdyby se těchto setkání účastnily i další složky, bylo by to podle mě jen k prospěchu věci.“ I7 dále doplnil: „...libila by se mi možná větší provázanost a komunikace. Do jaké míry je to ovšem možné a dosažitelné, to nevím.“ I5 a I6 nebyli schopni uvést žádné zkušenosti v souvislosti se spoluprací s policií, jelikož dle jejich tvrzení žádné takovéto zkušenosti prakticky nemají.

5 Diskuse

Cílem práce bylo určit, jaké jsou možnosti prevence kriminality v sociálně vyloučených lokalitách na Českobudějovicku, přičemž výstupem práce měl být popis jednotlivých návrhů na zefektivnění prevence kriminality v exkludovaných lokalitách. Na základě položených otázek a následných odpovědí informantů se podařilo určit několik možností ke zlepšení situace v SVL na Českobudějovicku v oblasti prevence kriminality.

Začátkem rozhovoru jsem se každého informanta dotazoval na základní údaje, jako je pracovní zařazení a organizace, ve které toto povolání vykonávají. Cíleně jsem zvolil výzkumný soubor ze dvou skupin, které představují jak represivní, tak nerepresivní složku působící v SVL. Tímto jsem chtěl docílit co nejširšího pohledu na celou problematiku.

V otázce č. 1 jsem se informantů dotazoval, jaké jsou možnosti prevence kriminality v sociálně vyloučených lokalitách na Českobudějovicku. Z odpovědí jsem určil celkem 7 oblastí, ve kterých informanti vidí možnosti pro výkon prevence kriminality. Jedná se o tyto oblasti:

- **podpora rozvoje dětí a mladistvých**
- **zvýšený výkon terénní sociální práce**
- **motivační systém pro osoby žijící v SVL**
- **prevence zaměřena na potencionální oběti trestné činnosti**
- **efektivnější spolupráce PČR, MP ČB a neziskových organizací**
- **cílené sociální poradenství**
- **zvýšená hlídková činnost ze strany PČR a MP ČB**

Já osobně považuji za stěžejní všechny body, které informanti uvedli. Velkou příležitostí ovšem vidím v možném zřízení motivačního systému, který by fungoval na principu příspěvku daného jedince do společnosti jakožto celku. V případě, že by byl tento příspěvek vyhodnocen jako kladný, byl by jedinec systémem odměněn formou podpory, a to především podporou finanční. Podle mého názoru by po důkladném legislativním zpracování mohl tento systém fungovat a zlepšit i životní úroveň obyvatel nejen v SVL.

Informanti byli v rámci výzkumu rozděleni na 2 skupiny, přičemž první skupina byla tvořena informanty z řad PČR a MP ČB a druhou skupinu tvořili sociální pracovníci. Pro rozdělení informantů na tyto skupiny jsem se rozhodl z důvodu, že některé otázky jsou zaměřeny více na výkon sociální práce a jiné spíše na výkon práce policisty, přičemž i některé otázky byly vzhledem k povolání a znalostem jedné či druhé skupiny pokládány odlišně.

Doplňující otázka pro skupinu informantů 1–4, tedy zástupců PČR a MP ČB, byla zaměřena na zjištění, zda je počet policejních hlídek v SVL na Českobudějovicku dostatečný. Z odpovědí informantů je zřejmé, že počet policejních hlídek v SVL je nedostatečný, a to z důvodu nedostatečných personálních kapacit. Vzhledem ke skutečnosti, že je všeobecně známo, že Policie České republiky dlouhodobě trpí nedostatkem policistů, jsem takový výsledek očekával.

Doplňující otázka pro skupinu informantů 5–8, tedy zástupců sociálních pracovníků, byla zaměřena na zjištění, zda je dostatečný počet sociálních pracovníků vykonávajících svou činnost v SVL. Celkem 3 informanti ze 4 odpověděli, že nikoliv. Otázkami na personální kapacity jak represivních, tak nerepresivních složek jsem došel ke zjištění, že působení obou těchto složek v SVL na Českobudějovicku je nedostatečné. Tuto skutečnost považuji za kritickou.

Na základě výše uvedených zjištění jsem se informantů doptával na to, zda jsou současná opatření v oblasti prevence kriminality na Českobudějovicku dostačující, přičemž pouze I2 byl schopen jednoznačně odpovědět, že ano, a to s připomínkou na rezervy v oblasti sociální prevence. Celkem 4 informanti (I1, I3, I4, I7) odpověděli, že opatření jsou nedostačující a 3 informanti (I5, I6, I8) se k věci nedokázali blíže vyjádřit.

Poslední doplňující otázka v rámci otázky č. 1 se zabývala tím, zda by přísnější sankce směrem k pachatelům trestné činnosti snížily šanci na jejich další recidivu. Otázku jsem pokládal jako návrh konkrétního řešení ke snížení projevů kriminogenních jevů v SVL. Zde se dle očekávání odpovědi informantů rozcházely, kdy 3 informanti (I3, I5, I6) uvedli, že ano, a 3 informanti (I1, I4, I8) uvedli, že nikoliv. Oproti tomu 2 z informantů (I2, I7) uvedli, že by záleželo na konkrétním typu trestné činnosti.

V otázce č. 2 jsem se zaměřil na názor informantů na případné zvýšení rozsahu pravomocí Policie České republiky ve vztahu k zásahům do práv a svobod občanů, a zda by se tím

snížily projevy kriminogenních jevů. Tuto otázku jsem zvolil za účelem zjištění, zda samotní policisté považují své pravomoci jako dostatečné, a tedy zda mají dostatek zákonných prostředků, pomocí kterých by mohli s kriminogenními jevy bojovat. Sociální pracovníci, jakožto lidé, kteří se denně setkávají s osobami žijícími v SVL, byli dotazováni na tutéž otázku, a to za účelem zjištění, zda vnímají současné páky represivního charakteru jako dostatečné. Celkem 5 informantů odpovědělo, že by zvýšení pravomocí Policie České republiky nesnížilo projevy kriminogenních jevů, načež dva z nich uvedli, že ano, a jeden si odpovědi není jistý. Osobně v tomto řešení vidím rizika v podobě zneužívání pravomocí některými policisty, ostatně podobná rizika zmiňovali i informanti.

V otázce č. 3 jsem se v rámci činností prevence kriminality (ze strany PČR i jiných organizací) zabýval propagačními aktivitami, které by mohly fungovat ve vztahu ke snížení projevů patologických jevů v SVL. Tuto otázku jsem zvolil za účelem zjištění, jaké konkrétní kroky je třeba udělat, aby bylo možné vyplnit možnosti prevence kriminality v SVL zjištěných v otázce č. 1. Všichni informanti se sami pohybují v SVL, a proto mohou svým objektivním pohledem poskytnout názor na celou tuto problematiku.

Jedním z řešení je zřízení komunitních center v SVL či v její blízkosti. Tato centra poskytují zázemí pro všechny věkové kategorie občanů. Centrum je zaměřeno především na poradenskou činnost, ale nalezneme zde i služby k volnočasovému vyžití a také služby vzdělávacího charakteru. Pro mládež by tato centra mohla znamenat lepší využití volného času, přičemž vzdělávací aktivity těchto center mohou mladým lidem žijícím v SVL zajistit lepší šanci na dokončení vzdělání a následné uplatnění na trhu práce. Příkladem může být právě Salesiánské středisko mládeže České Budějovice na sídlišti Máj.

Další možností jsou volnočasové aktivity pro děti a mládež, které zpravidla zajišťují sociální pracovníci terénního programu nejrozličnějších neziskových organizací, avšak jak bylo respondenty několikrát zmíněno, pouze v omezené míře, a to z důvodu **nedostatečného financování** právě terénního programu ze strany obce a kraje. V této oblasti vidím značný prostor pro zlepšení.

Dalším vhodným řešením mohou být vzdělávací aktivity pro děti a mládež, které by mohla z velké části zajistit právě komunitní centra. V této oblasti je však nezbytné, aby mezi sebou komunikovaly jednotlivé složky, které se zabývají prevencí kriminality (PČR, MP ČB, obec, neziskové organizace). Policie České republiky může mladým lidem předat

znalosti v oblasti trestně právní a obec či neziskové organizace mohou poskytovat informace ohledně oblasti sociální. Informanty byla zmíněna **možnost pořádat společné akce přímo v SVL** se zastoupením všech uvedených složek – komunikovat s lidmi a vysvětlit jim jejich možnosti a příležitosti.

Doplňující otázka se týkala úpravy sociálního systému a úpravy systému čerpání sociálních dávek a toho, zda by tyto úpravy měly za následek snížení projevů patologického chování v SVL. V tomto ohledu informanti vidí příležitost v reformě sociálního systému, který by měl být veden více formou motivace. Motivační systém podpory osob žijících v SVL je vzhledem k současnému nastavení sociálního systému v České republice velice komplikovaný. Nicméně myšlenku, kterou uvedl I2: „... *bydlet, studovat, pracovat, nepáchat trestnou činnost – být odměněn.*“, lze jistě považovat za přínosnou. Podle I4 je systém státní sociální podpory „štědrý“, o čemž lze jistě polemizovat, avšak **celkem 5 z 8 informantů vidí v úpravě sociálního systému jednu z možností snížení projevů patologického chování v SVL.**

Otázku č. 4 jsem zaměřil na zjištění, jaký konkrétní zásah (činnost) sociálních pracovníků, pracovníků v sociálních službách nebo organizací zabývajících se sociálními službami by mohl přispět ke zlepšení životní úrovně a k integraci obyvatel žijících v SVL. Informanti na tuto otázku poskytli celou řadu odpovědí, přičemž se jedná především o dílčí kroky v návaznosti na 7 hlavních oblastí možností prevence kriminality v SVL zjištěných v otázce č. 1. Jako často se opakující odpověď, kterou bych rád rozvedl, je cílené sociální poradenství a s tím související lepší informovanost osob žijících v SVL.

Neznalost sociálního systému a legislativy osob je palčivým problémem. V oblasti dluhové problematiky, trestního práva, rodinného práva a v oblasti škodlivosti alkoholu či OPL nejsou obyvatelé SVL příliš vzděláni a terénní sociální pracovníci nejsou schopni, vzhledem ke svému počtu, cíleným sociálním poradenstvím tuto oblast pokrýt.

„Je velká škoda, že není ale terénní práce příliš podporována. Myslím si, že kvůli tomu není ani dostatečná informovanost klientů o tom, jak můžou svoji sociální situaci řešit. Netuší například, že lze řešit dluhovou situaci i jinak než vznikem dalších dluhů.“, uvedl I7.

Dalším bodem, který bych chtěl zohlednit, je prevence zaměřená na potencionální oběti trestné činnosti. Úkoly v této oblasti by měly spadat do kompetence Policie České

republiky jakožto orgánu, který má předcházet trestné činnosti, přičemž součástí této činnosti je i vyhodnocování bezpečnostní situace v určitých lokalitách, SVL nevyjímaje. Prevence zaměřená na potencionální oběti trestné činnosti úzce souvisí se zvýšením počtu policejních hlídek v SVL. V okolí nebo přímo v SVL na Českobudějovicku žije spousta osob, které žijí běžným způsobem života a nejsou sociálním vyloučením ohrožené, avšak mohou se stát právě oběťmi trestné činnosti. Policie České republiky však nemá dostatečné personální kapacity na provádění úkonů na úseku prevence kriminality v podobě upozornění obyvatel žijících nedaleko SVL. **Navýšení personálních kapacit příslušníků PČR a sociálních pracovníků se tedy z mého pohledu jeví jako klíčové pro aplikování zjištěných možností prevence kriminality v SVL.**

Otázka č. 5 byla, z již uvedeného důvodu, opět pro informanty 1–4 a informanty 5–8 položena odlišně. Zástupcům první skupiny jsem položil otázku, jaká je spolupráce se sociálními pracovníky, a zástupcům druhé skupiny jsem položil otázku, jaká je spolupráce s úřady, Policií České republiky nebo s Městskou policií.

Při řešení situace v určité vyloučené lokalitě je třeba zapojit mnoho složek, jako jsou městské úřady, Policie České republiky, Městská policie, základní a střední školy nebo neziskové organizace. Tyto složky musí koordinovat a kombinovat svou činnost k dosažení stanovených cílů ve prospěch místních obyvatel. **Provedeným výzkumem však bylo zjištěno, že spolupráce výše uvedených složek je nedostatečná.** I1 uvedl, že by uvítal možnost se jednoduše spojit se sociálním pracovníkem, a I4 přímo uvádí, že spolupráce s neziskovými organizacemi není dobrá, protože tyto organizace vidí PČR pouze jako represivní orgán. Ze zajištěných dat tedy vyplývá, že základní spolupráce složek, které by se měly podílet na aktivitách v oblasti prevence kriminality, je kriticky nedostačující. Řešení situace nabídl I7, který uvedl: *„Mezi službami probíhá jednání na úrovni rozvojového plánování sociálních služeb (RPSS), tam si předáváme zkušenosti a plánujeme služby dál. Kdyby se těchto setkání účastnily i další složky, bylo by to podle mě jen k prospěchu věci.“* Silnější zapojení PČR do těchto jednání v návaznosti na další společné činnosti by mohlo přispět ke zlepšení situace v SVL na Českobudějovicku. **Spolupráci v této oblasti považuji za stěžejní pro další vývoj situace v SVL.**

6 Závěr

Bakalářskou práci jsem zaměřil na oblast prevence kriminality v sociálně vyloučených lokalitách na Českobudějovicku. V první kapitole práce, která je zaměřena na teoretická východiska, jsem se zaměřil celkově na koncepci prevence kriminality v České republice, přičemž jsem se primárně zaměřil na její formy, rozdělení a organizaci. Dále jsem se zabýval pojmem sociálně vyloučená lokalita a souvisejícími pojmy jako rezidenční segregace, sociální začleňování nebo sociálně patologické jevy v rámci sociálně vyloučených lokalit.

K naplnění cílů práce a výzkumných otázek bylo nezbytné vybrat vhodnou skupinu informantů, kteří se osobně zapojují do aktivit souvisejících s uvedeným tématem, tedy se pohybují v sociálně vyloučených lokalitách na Českobudějovicku. Zároveň je důležitá náplň jejich profesní činnosti, jíž je provádění opatření v rámci prevence kriminality.

Informanti byli vybráni ze sektoru sociálních služeb a policejní složky (PČR i MP ČB). V průběhu rozhovorů s informanty jsem zjistil, že provázanost sociálních služeb na území města České Budějovice s prevencí kriminality je značná, avšak spolupráce sociálního sektoru, například právě s PČR nebo MP ČB, stále není dostačující.

Analýzou zajištěných dat jsem došel k závěru, že možností prevence kriminality je hned několik, avšak narážíme zde na problém proveditelnosti takových možností, a to zejména z důvodů nedostatečného financování sociálních služeb, nedostatečných personálních kapacit terénních sociálních pracovníků a policistů, a také z důvodu nedostatečné spolupráce právě těchto dvou základních složek.

Tato práce by mohla být prospěšná zejména jako ukazatel stále nevyužitých možností výkonu prevence kriminality na Českobudějovicku, a to nejen v sociálně vyloučených lokalitách. Dále lze práci využít jako výukový materiál či jako námět budoucí bakalářské nebo diplomové práce s možností rozšíření výzkumných otázek. Zajímavou možnost vidím v provedení dalšího výzkumu s informanty žijícími přímo v sociálně vyloučených lokalitách, přičemž jejich konfrontace s některými výsledky této práce by mohla možnosti výkonu prevence kriminality dále konkretizovat a následně lépe převést do praxe.

7 Seznam použitých zdrojů a literatury

Analýza kriminality, 2010. Praha: Otevřená společnost. ISBN 978-80-87110-22-5.

Agentura pro sociální začleňování [online], 2022. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj ČR [cit. 2022-1-31]. Dostupné z: <https://www.socialni-zaclenovani.cz>

Akční plán 2021-2023, 2021. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí.

Akční plán R-plánu sociálních služeb České Budějovice 2019 – 2021, 2019. České Budějovice: Magistrát města České Budějovice.

ALONSO, J.M., ANDREWS, R., JORDA, V., 2019. Do neighbourhood renewal programs reduce crime rates? Evidence from England. *Journal of Urban Economics* [online]. 110, 51-69 [cit. 2022-2-7]. DOI: 10.1016/j.jue.2019.01.004. ISSN 00941190.

AUGUSTINOVÁ, H., VAČKÁŘ, P., 2014. *Monitoring lokalit ohrožených sociálním vyloučením v Jihočeském kraji: Dotazníkové šetření na ORP a vlastní šetření*. České Budějovice: Krajský úřad – Jihočeský kraj, Odbor sociálních věcí a zdravotnictví, 114 s.

COHEN, A.K., 1970. *The Sociology of the Deviant Act: Anomie Theory and Beyond*. A. C. Crime and Delinquency, London: The Macmillan Company, s. 240-252.

ČADA, K., 2015. *Analýza sociálně vyloučených lokalit v ČR*. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí. Ve spolupráci s GAC spol. s r. o.

Diecézní charita České Budějovice [online], 2022. České Budějovice [cit. 2022-2-2]. Dostupné z: <https://www.dchcb.cz/>

DURKHEIM, É., 2002. *Suicide*. 2nd. Velká Británie: Taylor & Francis, 432 s. ISBN 9780415278317.

GIWA, S., 2018. Community policing in racialized communities: A potential role for police social work. *Journal of Human Behavior in the Social Environment* [online]. 28(6), 710-730 [cit. 2022-2-7]. DOI: 10.1080/10911359.2018.1456998. ISSN 10911359.

CHARVÁT, P., LANG, P., KOPECKÁ, Z., 2020. *Rozsah sociálního vyloučení v Jihočeském kraji*. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, Odbor pro sociální začleňování, 36 s.

IGOR' M. MATSKEVICH, 2021. Discrepancy between the Theory and Practice of Crime Prevention. *Пенитенциарная наука* [online]. 15(3 (55), 605-612 [cit. 2022-2-7]. DOI: 10.46741/2686-9764-2021-15-3-605-612. ISSN 26869764.

KOLEKTIV BRIZOLIT, TOUŠEK, L., 2019. *Labyrintem zločinu a chudoby: Kriminalita a viktimizace v sociálně vyloučených lokalitách*. Brno: Doplněk. ISBN 978-80-7239-340-4.

Kontaktní centrum Prevent 99 z.ú. [online], 2022. České Budějovice: PREVENT 99 z.ú. [cit. 2022-2-2]. Dostupné z: <https://www.prevent99.cz/>

LEFTEROV, L., 2019. General social measures which prevent frauds committed by using of electronic communications. *Lex Portus* [online]. (1), 89-101 [cit. 2022-2-7]. DOI: 10.26886/2524-101X.1.2019.6. ISSN 2524101X.

Mapa sociálně vyloučených nebo sociálním vyloučením ohrožených lokalit, [online]. www.esfcr.cz. Evropský sociální fond v ČR, 2015 [cit. 2021-12-21]. Dostupné z: https://www.esfcr.cz/mapa-svl-2015/www/index2f08.html?page=iframe_orp

MÁTEL, A., 2019. *Teorie sociální práce I: Sociální práce jako profese, akademická disciplína a vědní obor*. Praha: Grada Publishing, 208 s. ISBN 978-80-271-2220-2.

MATOUŠEK, O., 2003. *Slovník sociální práce*. Praha: Portál, 288 s. ISBN 80-7178-549-0.

NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J., 2008. *Kriminologie*. 3. přepracované vydání. Praha: ASPI. ISBN 978-80-7357-377-5.

Odbor prevence kriminality, 2018. Praha: Ministerstvo vnitra. Dostupné také z: <https://www.mvcr.cz/clanek/odbor-prevence-kriminality.aspx>

Prevence kriminality v České republice [online], 2021. Praha: Ministerstvo vnitra České republiky [cit. 2021-10-25]. Dostupné z: <https://prevencekriminality.cz/prevence-kriminality/>

Prevence kriminality v rámci sociálních služeb [online], 2022. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, odbor sociálních služeb, sociální práce a sociálního bydlení [cit. 2022-6-15]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/soubor/bod2-prevence-kriminality-v-ramci-socialnich-sluzbach-pdf.aspx>

Republikový výbor pro prevenci kriminality, 2021. Praha: Ministerstvo vnitra. Dostupné také z: <https://www.mvcr.cz/clanek/rvppk-republikovy-vybor-pro-prevenci-kriminality.aspx>

Salesiánské středisko mládeže České Budějovice: Komunitní centrum Máj [online], 2022. České Budějovice [cit. 2022-2-3]. Dostupné z: <https://www.sasmcb.cz/objekty/komunitni-centrum-maj/>

SHEAFOR, B.W., HOREJSI, C.R., 2012. *Techniques and guidelines for social work practise*. 9th. Boston: Allyn and Bacon. ISBN 978-0-205-83875-2.

Strategie prevence kriminality v České republice na léta 2022–2027, 2021. Praha: Ministerstvo vnitra, 36 s.

Strategie sociálního začleňování 2014 - 2020, 2014. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí. ISBN 978-80-7421-080-8.

Strategie sociálního začleňování 2021-2030, 2021. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí.

SVATOŠ, R., 2010. *Kriminologie ve světle nového trestního zákoníku*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií. ISBN 978-80-86708-21-8.

TARDE, G., 2009. *Die sozialen Gesetze*. Marburg: Metropolis Verlag, 164 s. ISBN 3895187399.

Usnesení vlády o projednání koncepce a programu prevence kriminality, 1993. In: . Praha: Ministerstvo vnitra České republiky, ročník 1993, číslo 617

Zákon č. 108/2006 Sb. o sociálních službách, 2006. In: *Sbírka zákonů České republiky*.

Zákon č. 273/2008 Sb. o Policii České republiky, 2008. In: *Sbírka zákonů České republiky*. Praha: Parlament České republiky, 91/2008.

ZAPLETAL, J., 2008. *Prevence kriminality*. 3. přepracované vydání. Praha: Policejní akademie České republiky. ISBN 978-80-7251-270-6.

8 Seznam obrázků

Obrázek č. 1 – Možnosti výkonu prevence kriminality

Obrázek č. 2 – Propagační aktivity v rámci činnosti prevence kriminality

Obrázek č. 3 - Zlepšení životní úrovně a integrace obyvatel žijících v SVL

9 Seznam tabulek

Tabulka č. 1 – Vybrané základní údaje informantů

Tabulka č. 2 – Počet policejních hlídek v SVL na Českobudějovicku

Tabulka č. 3 – Počet sociálních pracovníků v SVL na Českobudějovicku

Tabulka č. 4 – Opatření v oblasti prevence kriminality na Českobudějovicku

Tabulka č. 5 – Přísnější sankce směrem k pachatelům trestné činnosti

Tabulka č. 6 – Úprava sociálního systému a úprava systému čerpání sociálních dávek

Tabulka č. 7 – Spolupráce PČR se sociálními pracovníky

Tabulka č. 8 – Spolupráce sociálních pracovníků s úřady, Policií České republiky nebo s Městskou policií

10 Seznam zkratek

Agentura - Agentura pro sociální začleňování

Asistenti – Asistenti prevence kriminality

MP ČB – Městská policie České Budějovice

NZDM – Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež

Odbor - Odbor pro prevenci kriminality

OHS – Oddělení hlídkové služby

OOP – Obvodní oddělení policie

OPL – Omamné a psychotropní látky

ORP – Obec s rozšířenou působností

PČR – Policie České republiky

Republikový výbor - Republikový výbor pro prevenci kriminality

SVL – Sociálně vyloučená lokalita